

Tradicijska baština i grad - primjer ogulinske Smotre izvornog folklora "Igra kolo"

Puškaric, Adrijana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:736997>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Diplomski rad

**Tradicijska baština i grad – primjer ogulinske
Smotre izvornog folklora "Igra kolo"**

Adrijana Puškarić

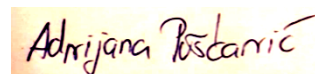
Mentorica: dr. sc. Nevena Škrbić Alempijević, red. prof.

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad "Tradicijska baština i grad – primjer ogulinske Smotre izvornog folklora "Igra kolo"" izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice Nevene Škrbić Alempijević. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Vlastoručni potpis studentice

A handwritten signature in black ink on a light yellow background. The signature reads "Adrijana Pošćarić" in a cursive script.

Zahvala

Zahvaljujem svojoj obitelji i dragim prijateljicama na pomoći i podršci koju su mi pružili tijekom pisanja ovoga rada, ali i tijekom cijeloga studija. Mnoge neprospavane noći zbog vas bile su lakše.

Posebnu zahvalu upućujem svojoj mentorici red. prof. dr. sc. Neveni Škrbić Alempijević. Hvala Vam na svim korisnim i iscrpnim savjetima koje ste mi uputili za vrijeme studiranja i pisanja ovog diplomskog rada. Hvala Vam na trudu i ogromnoj pomoći koju ste mi ustupili kada god je zatrebalo.

Također, hvala mojim kazivačima i Pučkom otvorenom učilištu Ogulin što ste me otvoreno primili, odgovarali strpljivo na moja pitanja te mi ustupili bogati medijski materijal bez kojeg ovaj rad ne bi bio isti.

Na kraju, veliko hvala KUD-u "Sv. Juraj" Zagorje Ogulinsko koji mi je kao malenoj djevojčici otvorio vrata folkloru te me pratio kroz cijelo moje obrazovanje, uključujući i studij. Ovo društvo je "krivac" zašto je tradicijska baština zauzela posebno mjesto u mom životu.

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Metodologija	3
3. Prostor i izvedba	6
4. Redefiniranje, aktualiziranje i predstavljanje tradicijske baštine tijekom Smotre	10
4.1. Politike Smotre izvornog folklora “Igra kolo”	13
4.2. Izvedbe kulturno-umjetničkih društava	14
4.2.1. Pučke predstave	14
4.2.2. Izložbe	16
4.2.3. Revije narodnih nošnji te koncerti kulturno-umjetničkih društava	18
4.2.4. “Priča kolo”	22
4.2.5. Mimohod te središnji nastupi kulturno-umjetničkih društava	24
4.3. Mediji i društvene mreže	32
4.4. Edukativni sadržaji	33
4.5. Vizuali	35
4.6. Populariziranje tradicijske baštine	41
5. Selektivnost i izvornost tradicije	43
6. Zaključak	46
7. Popis literature i izvora	50
8. Sažetak	54
9. Summary	55

1. Uvod

Ogulin je mjesto bogato različitim kulturnim odrednicama koje se iskazuju i rekreiraju brojnim javnim događanjima (Škrbić Alempijević 2012:222). Antropolozi Susanne Kuchler i Laszlo Kürti te arhitekt Hisham Elkadi navode kako su festivali sve važniji za definiranje urbanog života u Europi u 21. stoljeću (2011:1). Festivali imaju važnu ulogu u predstavljanju lokalnoga identiteta, stvarajući okruženje za ekonomske aktivnosti gdje su doživljaji ključni (Kuchler et al. 2011:1). Upravo tematika stvaranja i prezentiranja lokalnoga identiteta festivalskim izvedbama u središtu je mojeg diplomskog rada. Ogulin je malen grad. Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, ukupan broj stanovnika iznosi 12.246, od čega 7.347 stanovnika čini sam grad Ogulin, dok okolno naselje broji 4.872 stanovnika¹. Gledajući ponudu javnih događanja, svrstala bih Ogulin u grad, koji se poglavito brendira kao grad bajki u kojem je rođena književnica Ivana Brlić Mažuranić i pri svojim povremenim obilascima rodnog kraja pronalazila inspiraciju u krajoliku, što je naposljetku vodilo pisanju djela *Priče iz davnina*. Brendiranje se postiže organiziranjem *Ogulinskog festivala bajke* od 2006. godine. Brendiranju doprinosi i *Kuća bajke* kao i nekoliko drugih lokacija vezanih uz bajkovite motive (usp. Škrbić Alempijević 2012).

No u Ogulin se ne održava samo *Ogulinski festival bajke*. Različiti akteri u gradu organiziraju mnoga događanja koja obilježavaju grad, čine ga prepoznatljivim i pridonose kulturnoj raznolikosti, kreirajući različite slojeve identiteta koji se prožimaju i definiraju grad. Unatoč raznim događanjima u Ogulinu, u ovom radu isključivo ću se fokusirati na Smotru² izvornog folklor Karlovačke županije “Igra kolo”, koja se od 1996. godine održava u Ogulinu. Ta godišnja manifestacija okuplja brojna kulturno-umjetnička društva pretežito s područja Karlovačke županije koja svojim sudjelovanjem na manifestaciji prikazuju običaje, pjesme i plesove specifične za pojedini kraj iz kojega dolaze. Manifestacija traje tri dana te se odvija prvog vikenda u lipnju. Iznimke su bile 1. Smotra izvornog folklor Karlovačke županije koja je održana u rujnu, kao i 24. Smotra izvornog folklor Karlovačke županije, kada je brojne izazove donijela pandemija 2020. godine³. U tri dana održavanja manifestacije, manifestacija

¹ Broj stanovnika u Ogulinu prema popisu stanovništva iz 2021. godine. Preuzeto s: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (Posljednji pristup: 27.09.2023.)

² U cijelom radu ću pretežito koristiti pojam “Smotra” kada ću se referirati na Smotru izvornog folklor Karlovačke županije “Igra kolo” u Ogulinu.

³ Mnoge smotre diljem Hrvatske 2020. godine nisu održane zbog pandemije. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 8. lipnja 2020. godine izdalo je *Preporuke za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 tijekom održavanja amaterskih kulturno-umjetničkih izvedbi, kulturnih programa i manifestacija* gdje je odobreno da se održavaju manifestacije pod određenim uvjetima. Jedno od preporuka Ministarstva kulture i medija je održavanje manifestacija na otvorenom prostoru s ograničenim brojem sudionika. Organizatori Smotre

je ispunjena raznolikim sadržajima poput nastupa kulturno-umjetničkih društava, revija tradicijskog ruha, izložaba i sl., koji su namijenjeni svim dobnim skupinama.

Moj susret sa Smotrom izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” dogodio se mnogo prije nego što sam krenula s istraživačkim radom. Već sam petnaest godina članica KUD-a “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko koji je sudjelovao u Smotri izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” od samih početaka, odnosno na svih dvadeset i sedam Smotri. Kao članica, ujedno i tamburašica KUD-a “Sv. Juraj”, imala sam mogućnost sudjelovati na deset Smotri izvornog folklora Karlovačke županije te samim time i biti dio predstavljanja tradicijske baštine. Pitanje koje se nameće kad se usmjerimo na ovaj vid predstavljanja jest kako se izvedbeno oživljava i prikazuje tradicija dominantno vezana uz ruralnu prošlost, i to u urbanom kontekstu.

Izdvojila bih tri istraživačka pitanja, koja su ujedno i ciljevi diplomskog rada. Pokušat ću prikazati i analizirati načine proizvodnje i aktualiziranja izvornog folklora povezanog s ruralnim kontekstom u suvremenosti, i to u gradskom prostoru, zatim odgovoriti na pitanja kako se predstavlja, redefinira i aktualizira tradicijska baština u urbanom kontekstu te što čini izvedbe kulturno-umjetničkih društava izvornima. U radu propitujem glavne odrednice mjesta te način na koji održavanje manifestacija utječe na doživljaj mjesta. Tradicijskoj baštini pristupam kao suvremenoj projekciji određenog dijela prošlosti. Promatrajući kako se tradicijska baština u urbanom kontekstu aktualizira, morala sam prvo razumjeti sam prostor i načine njegovog korištenja. U tu sam svrhu analizi pristupila pomoću teorijskih postavki antropologije mjesta i prostora te urbane antropologije. Polazila sam od toga da prostor nije samo fizičko okruženje, već da se percepcija prostora mijenja u skladu s emocijama, stavovima, osjećajima i kulturnim predispozicijama pojedinaca koji se nalaze u tom prostoru. Osim toga, na javni prostor gledam kao na scenu, točnije mjesto društvenih susreta i interakcija gdje sudionici postaju aktivni članovi izvedbe u tom prostoru. Teorijske postavke antropologije festivala te etnoloških i kulturnoantropoloških studija predstavljanja pomogle su mi kod razumijevanja značajnosti manifestacija za određeni kraj te kod načina predstavljanja

izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” u Ogulinu jedni su od rijetkih koji su prihvatili mogućnost organiziranja događanja. Smotra je 2020. godine smještena u otvoren prostor te zbog ograničenog broja sudionika i kratkog vremena za organiziranje nije imala uobičajeni sadržaj i program, već je održana samo revija tradicijskog ruha Karlovačke županije.

Preporuke za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 tijekom održavanja amaterskih kulturno-umjetničkih izvedbi, kulturnih programa i manifestacija. Preuzeto s: [https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Web/Preporuke%20COVID-19//Preporuke%20za%20sprje%20C4%8Davanje%20zaraze%20bole%20C5%A1%20C4%87u%20COVID-19%20tijekom%20odr%20C5%BEavanja%20amaterskih%20kulturno-umjetni%20C4%8Dkih%20izvedbi,%20kulturnih%20programa%20i%20manifestacija%20\(8.%20lipnja%202020.\)pdf](https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Web/Preporuke%20COVID-19//Preporuke%20za%20sprje%20C4%8Davanje%20zaraze%20bole%20C5%A1%20C4%87u%20COVID-19%20tijekom%20odr%20C5%BEavanja%20amaterskih%20kulturno-umjetni%20C4%8Dkih%20izvedbi,%20kulturnih%20programa%20i%20manifestacija%20(8.%20lipnja%202020.)pdf) (Posljednji pristup: 18.09.2023.)

tradicijske baštine na sceni. Polazim od toga da je bogati sadržaj i raznolik program ključan element u organizaciji festivala te da publika igra aktivnu ulogu u sukreiranju manifestacije. Istaknute teorijske postavke doprinose razumijevanju kompleksne dinamike manifestacija i festivala te kako one utječu na stvaranje identiteta i iskustava u određenoj zajednici.

Diplomski rad sastoji se od nekoliko cjelina. Prvi dio rada usredotočen je na javni prostor u kojem se odvija izvedba te na njegovo korištenje tijekom odvijanja manifestacije "Igra kolo". Načini i mediji kojima se sve tradicijska baština tijekom dvadeset i sedam godina održavanja manifestacije predstavljala, redefinirala te aktualizirala u urbanom prostoru prikazani su u drugom dijelu rada, gdje je također postavljeno i pitanje izvornosti te selektivne tradicije.

2. Metodologija

U okviru izrade diplomskog rada, provela sam opsežno terensko istraživanje koje je obuhvaćalo različite metodološke pristupe i istraživačke tehnike, uključujući provedbu strukturiranih intervjua, autoetnografije, promatranje sa sudjelovanjem te analizu relevantnih diskursa iz medijskih izvora (usp. Potkonjak 2014:63-77; Škrbić Alempijević et al. 2016:87-103). Teme i sadržaji intervjua su strukturirani i grupirani u različite tematske blokove radi cjelovite obrade (usp. Potkonjak 2014:63-77). Jedna od ključnih tema koja je dominirala u razgovorima s kazivačima odnosila se na organizacijski aspekt Smotre. Analizirala sam različite aspekte organizacije, uključujući politike i strategije Organizacijskog odbora Smotre, kao i strateško postavljanje manifestacije u javni prostor te prostorno uređenje. U sklopu intervjua, istraživala sam i sadržaj programa Smotre. Kazivači su mi omogućili uvid u razvoj Smotre tijekom dvadeset i sedam godina održavanja, teškoće s kojima se susretala tijekom vremena te kulturne politike koje su je oblikovale. Osim toga, značajna tema intervjua bila je pitanje kvalitete izvedbi na Smotri i propitivanje izvornosti tih nastupa. Posebna pozornost posvećena je praksama KUD-a "Sv. Juraj" Zagorje Ogulinsko, uključujući njihovu pripremu za sudjelovanje na Smotri. Kroz narative kazivača istražila sam i pozitivne učinke koje Smotra donosi Ogulinu i njegovim stanovnicima te sam se dotakla značaja same Smotre za sve sudionike i aktore ovog kulturnog događanja.

U svibnju 2021. godine te u lipnju 2023. godine provela sam polustrukturirane intervju s četiri kazivača⁴ te zabilježila naracije, sjećanja i iskustva organizatora Smotre, ali i izvođača te publike. Odlučila sam koristiti samo četiri kazivača za svoje istraživanje iz nekoliko ključnih razloga. Prvenstveno, odabrani kazivači pružaju sveobuhvatnu perspektivu na Smotru izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo". Svaki od njih pokriva širok spektar tema i aspekata vezanih uz ovu manifestaciju, uključujući organizaciju, sudjelovanje u ulozi izvođača, te iskustvo kao dio publike. Njihova višestruka angažiranost na događaju omogućava mi da dublje razumijem različite perspektive i dinamiku koje oblikuju Smotru. Prva kazivačica je Blanka Poljak Franjković (r. 1981. godine). Od 2018. godine preuzela je ulogu ravnateljice Pučkog otvorenog učilišta Ogulin te se tada prvi put susrela sa Smotrom u Ogulinu. Inicijatorica je, ali i članica Organizacijskog odbora Smotre izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo". Druga kazivačica je Ružica Salopek (r. 1958. godine). Ona je uključena u manifestaciju "Igra kolo" od samih početaka, tako što je sudjelovala kao članica KUD-a "Klek" Ogulin. Bila je dio organizacije, dok je još organizator bio KUD "Klek" Ogulin, a zatim je nastavila od 2018. godine kao članica Organizacijskog odbora Smotre. Ona također dugi niz godina vodi program Smotre te samim time ima temeljit uvid u sve nastupe koji su održani kroz sve godine održavanja Smotre. Vođenjem programa Smotre, Ružica Salopek pratila je kako su kulturno-umjetnička društva napredovala tijekom godina, kako su se pripremila te jesu li uvažila komentare prosudbene komisije. Ružica Salopek je i kulturno-umjetnička voditeljica KUD-a "Sv. Juraj" Zagorje Ogulinsko te dugi niz godina sudjeluje u biranju repertoara za nastup te u pripremama KUD-a "Sv. Juraj" za Smotru. Treća kazivačica je Vani Francetić (r. 1981. godine, dj. Bertović). Vani Francetić također je članica Organizacijskog odbora, ali i članica KUD-a "Sv. Juraj" Zagorje Ogulinsko. Velikim dijelom obavlja poslove predsjednika KUD-a "Sv. Juraj", bila je dio publike te izvođačica na Smotri. Četvrti kazivač je gradonačelnik grada Ogulina Dalibor Domitrović (r. 1972. godine). Dalibor Domitrović govorio je o Smotri i njenom značaju za grad Ogulin, no osvrnuo se i na dane kada je bio član KUD-a "Klek" te je tako sudjelovao na Smotri kao izvođač, ali i organizator. Pomoću kazivanja sakupljenih polustrukturiranim intervjuom dobila sam najviše uvid u organizaciju Smotre i sadržaj Smotre koji je aktualiziran tijekom održavanja Smotre. Kazivači su pokazali visoku kvalitetu odgovora jer su bili u mogućnosti detaljno opisati svoje iskustvo, uloge koje su imali te kako su doprinijeli Smotri. Njihove informacije bile su relevantne,

⁴ Imena i prezimena kazivača su u potpunosti navedena u tekstu jer su oni ključni akteri Smotre izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo" u Ogulinu, pri čemu njihovim djelovanjem te uključenošću u Smotru gledam na njih kao javno eksponirane osobe.

raznolike i dubinske, što je omogućilo obogaćivanje istraživanja i bolje razumijevanje manifestacije Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”.

Za istraživanje korištena je i metoda promatranja sa sudjelovanjem (usp. Potkonjak 2014:68-71). Nekoliko puta imala sam mogućnost biti dio publike za vrijeme održavanja Smotre te sam na taj način iskusila i doživjela Smotru iz jedne druge perspektive. No najveći dio istraživanja oslanja se na autoetnografiju (usp. Škrbić Alempijević et al. 2016:87-103). Kao što sam ukratko u uvodu navela, petnaest godina sam članica KUD-a “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko te deset godina sudjelujem kao izvođačica na Smotri. Nisam sudjelovala u nekoliko aktivnosti i programskih sadržaja (npr. na reviji narodnih nošnji, Priča kolo i sl.), što mi je omogućilo da budem dio publike i doživim Smotru iz perspektive gledatelja. Na temelju autoetnografije donosim analitičke osvrte na prakse KUD-a “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko tijekom sudjelovanja na Smotri, kao i na biranje repertoara za nastup na Smotri.

Narativi kazivača koji su dijelili svoja iskustva pružili su, ne samo dublji uvid u ulogu Smotre u njihovim životima, već su također poslužili kao osnovni izvor za arhivsko istraživanje. Pučko otvoreno učilište i KUD "Sv. Juraj" Zagorje Ogulinsko ustupili su svoj opsežan arhivski materijal koji obuhvaća audio-vizualne zapise vezane uz Smotru u proteklih dvadeset i sedam godina, što je bio poglavito temelj za moju analizu. Ustupljeni medijski materijal ne čuva se u službenim arhivima, već je pohranjen u organizatorima, koji se nalaze u prostorijama Pučkog otvorenog učilišta Ogulin⁵ i KUD-a “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko. Ovaj arhivski materijal uključuje bogat fond biltena, fotografija i videozapisa koji dokumentiraju nastupe i druge programatske sadržaje Smotre. Iz medijskih materijala sam dobila uvid kako se tradicijska baština konstruirala i predstavljala na sceni kroz različite umjetničke nastupe, izložbe i revije tijekom godina. S druge strane, kroz narative kazivača sam dublje razumjela organizacijski aspekt Smotre te kako se odabir tradicijske baštine provodio s naglaskom na selektivnosti i izvornosti, što je doprinijelo boljem razumijevanju kako se određeni elementi tradicije ističu i konstruiraju u okviru kulturnih događanja. Pregledom ovog medijskog materijala moguće je pratiti transformaciju izložbi, revija narodnih nošnji, mimohoda i razvoj programa Smotre tijekom proteklih dvadeset i sedam godina, pružajući uvid i u razvoj i napredak u ulaganjima u vizuale samog događanja.

⁵ Web stranica Pučkog otvorenog učilišta Ogulin: <https://ogulin-uciliste.hr/>

3. Prostor i izvedba

Mjesto je neizostavna komponenta i ključni faktor u stvaranju priča i odnosa. Mjesto je središnje polje za uspostavljanje različitih interakcija između pojedinaca koji u određenom trenutku na specifičnoj lokaciji provode svoje vrijeme. Koje su glavne odrednice mjesta te kako održavanje manifestacija utječe na doživljaj mjesta jedno su od mojih glavnih pitanja. U ovom poglavlju osvrnut ću se na značaj mjesta/prostora u izvedbama Smotre, kao i na povezanost mjesta s odrednicama kao što su izvedba i afekt zbog kojih se u prostor upisuju različiti narativi koji ujedno prostoru daju višestruka značenja.

Setha M. Low i Denise Lawrence-Zuniga (2003) promatraju prostor iz perspektive kako on prelazi svoje fizičke granice. Drugim riječima, prostor nije sam po sebi definiran, već se mijenja u skladu s osobnim stavovima pojedinca koji ga doživljava. To uključuje “čovjekove emocije i stanje uma, osjećaj sebe, društvene odnose i kulturne predispozicije” (Low i Lawrence-Zuniga 2003:2). Zato bih istaknula ulogu pozitivne atmosfere koja povećava osjećaj zadovoljstva stanovnika i privlačnost grada (određenog prostora) za posjetitelje. Povezanost između atmosfere i atraktivnosti implicira potrebu za promišljenim korištenjem gradskog prostora (Richards i Palmer 2010:25-27). Umjesto održavanja programa u standardnim mjestima poput koncertnih dvorana, kazališta, galerija i umjetničkih centara, potrebno je usmjeriti aktivnosti i na druge lokalitete u gradu, bilo unutar zatvorenih prostora ili na otvorenom. Na taj način cijeli grad postaje pozornica (Richards i Palmer 2010:25-27).

Osim što na urbani prostor možemo gledati kao na scenu, u djelu *Grad kao susret. Etnografije zagrebačkih trgova*, Valentina Gulin Zrnić i Nevena Škrbić Alempijević (2019), gledaju na prostor grada (u djelu specifično na zagrebačke trgove) kao na susret. Kod korelacije grada i susreta izdvajaju javni prostor, izvedbu i afekt kao tri glavne odrednice određenog mjesta (Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019:17). Lokacija tj. prostor, kao prva odrednica mjesta, za manifestacije treba biti odgovarajuće veličine i konstrukcije za događanja, praktična u financijskom smislu i jednostavno dostupna, uz uvjet da bude sigurna i prihvatljiva za publiku (Elkadi 2011:160). Ako se te postavke primjene na Ogulinsku studiju slučaja, možemo primijetiti kako su organizatori tijekom dvadeset i pet godina pažljivo planirali iskorištavanje prostora na kojem se Smotra održava, što rezultira time da se dio grada Ogulina pretvara u svojevrsnu scenu ili, kako su to opisali Greg Richards i Robert Palmer (2010), “pozornicu”. Iako je središnja lokacija Smotre dvorište Zavičajnog muzeja Ogulin, točnije dvorište Frankopanskog kaštela u kojem se odvijaju glavni nastupi subotom i

nedjeljom, organizatori Smotre razvrstavaju ostale aktivnosti po drugim lokacijama grada Ogulina te na taj način pokušavaju privući širu javnost, a samim time i raznoliku publiku. Pomno planiranim programom, Smotra privlači različite profile ljudi, postajući tako platformom za razne interakcije, što se izražava posebno u javnim prostorima koji definiraju grad kao središte “urbane društvenosti, urbanih susreta” (Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019:17). Svi se dionici manifestacije svojim dolaskom u javni prostor eksponiraju široj javnosti te se u skladu s time i predstavljaju. Ervin Goffman (2000) sve interakcije koje se odvijaju u tom trenutku naziva “prednjim planom”, što znači da su svi dionici manifestacije konstantno dio izvedbe što čini drugu odrednicu javnog prostora. Na taj način izvedba ne uključuje samo inscenaciju izvođača nekog određenog događanja, već i sve ostale aktere koji su dio “manifestacije u prostoru” (Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019:20). Važno je napomenuti da izvedba nije prisutna samo tijekom manifestacija, već konstantno oblikuje javni prostor (ibid. 20-21), čime određena lokacija postaje trajnom scenom svakidašnjih praksi (Goffman 2000:28-29). Javni prostori su zbog svoje otvorenosti i dostupnosti svima odličan teren za izvedbu, tj. predstavljanje određenog kulturnog elementa. Izvedba “počinje u trenutku i mjestu susreta izvođača i publike” (Schechner 2004:87; prema Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019:21-22). Odličan primjer je Smotra izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” koja započinje i završava u različitim dijelovima grada. Naglasila bih i mimohod Smotre, tijekom kojeg se dio publike kreće zajedno s izvođačima, prelazeći predodređeni put kroz grad. U takvim slučajevima vidljivo je koliko su granice određene izvedbe u prostoru fluidne.

Treća odrednica mjesta na koju se usmjeravam je afekt. Svi dionici određenoj manifestaciji pristupaju s već predodređenim predodžbama ili očekivanjima. Te predodžbe i očekivanja utječu na reakcije dionika te oblikuju njihov dojam o samoj manifestaciji koji može biti različitog intenziteta. Valentina Gulin Zrnić i Nevena Škrbić Alempijević te trenutke povezuju s afektom koji objašnjavaju kao “intenzivnost koju pojedinac doživljava u društvenom kontekstu u odnosu na drugu osobu, grupu, biće, stvar, pojavu ili koncept” (2019:24), što se izražava verbalnom i neverbalnom komunikacijom poput pljeskanja publike, mahanja izvođačima, snimanja izvođača i sl.

Trima glavnim odrednicama mjesta (javni prostor, izvedbu i afekt) sudionici manifestacija tvore određeno iskustvo, bilo pozitivno ili negativno. Setha M. Low i Denise Lawrence-Zuniga (2003) navode kako tjelesno iskustvo i percepcija postaju konkretni u prostoru kada iskustvo preoblikujemo u simbole, a simbole u objekte poput “artefakata, gesti ili riječi” (Richardson 1982, 1984; prema Low i Lawrence-Zuniga 2003:5). Na taj se način

kod sudionika kroz “egzistencijalne i fenomenološke aspekte mjesta” oblikuje njihovo iskustvo, čime prostor postaje utjelovljen, što Richardson poima kao “bivanje-u-svijetu (being-in-the-world)” (ibid.). Unatoč jedinstvenim stavovima, interesima i očekivanjima svakog pojedinca, sama činjenica da je dio festivala povezuje ga s ostalim sudionicima. Zato festivali mogu djelovati, kako je navela Nevena Škrbić Alempijević, kao markeri njihova grupnog identiteta (2012:98), ali i doprinijeti oblikovanju identiteta grada. Suvremene gradske manifestacije oblikuju kompleksno iskustvo koje je ključno za stvaranje grada (Barrera-Fernandez i Hernandez-Escampa 2017:25-26). Odnosi koji se stvaraju i komunikacija koja se odvija između svih sudionika festivala pridonosi životu i ritmu grada (Richards i Palmer 2010:24). Tijekom svojih dvanaest godina sudjelovanja na Smotri u Ogulinu, primijetila sam da tijekom manifestacije grad određuje druga dinamika, brojnost i učestalost interakcija među ljudima, kako posjetitelja, tako i građana Ogulina. Isto je zamijetio i naveo gradonačelnik Ogulina govoreći da ljudi u ta tri dana dolaze “u grad”:

“Pa svakako građani naši za taj vikend, to znamo iz iskustva, posjećuju Ogulin. Ja volim reći centar grada jer naš grad je veličine 540 km², ako se ne varam nešto malo manje od Zagreba po površini. Znači jako smo razvedeni, onda građani, ja volim reći da dođu u grad iz okolnih mjesta, skupe se pa se podruže. Tri dana uživaju... (...) To je jednostavno jedno događanje gdje Ogulin tih tri dana živi punim plućima.”
(Dalibor Domitrović)

Ogulinci poimaju kao centar grada ono područje u kojem je program Smotre smješten, točnije gdje su smješteni središnji nastupi i ostale aktivnosti. Iznimnu popularnost ima mimohod koji se održava nedjeljom popodne. Tada je najviše ljudi prisutno u gradu. Zainteresiranost publike vidljiva je u njihovim pozitivnim reakcijama koje izražavaju osmijehom, veselim mahanjem sudionicima Smotre (kulturno-umjetničkim društvima) te fotografiranjem i snimanjem povorke. Jedan od problema s kojim se organizatori Smotre susreću su vremenske nepogode koje time korištenje javnog prostora sužavaju, tj. ograničavaju na sportsku dvoranu. Blanka Poljak Franjković opisuje 22. Smotru gdje je vidljivo u kolikoj mjeri korištenje gradskog prostora ovisi o vremenskim prilikama:

“Mi imamo čak i liniju, vezu s meteorološkom stanicom Ogulin. Imamo apsolutno sve, al to vam ništa ne pomaže. 2018., svi su rekli lijepo vrijeme... (...) Meni, kada su me zaštitari zvali s Bosiljeva, kaže ‘Oprostite, mi kasnimo, ovdje je prolom oblaka’. Meni slabo došlo. Slabo mi je došlo. I šta sada? Ništa, vi ste svi tu već došli. Vi ste tamo došli i počeli pjevat, ona kišica rosi i... (...) Nešto je bilo s kišicom i onda kad

se spustila kišurina, katastrofa. (...) Meni je u glavi bilo 'Majko mila, šta sad napraviti'. Ništa, u dvoranu i to je to. (...) To je bilo gadno. Mislim da sam tada izgubila 5 kila."

Održavanje Smotre u dvorani, odnosno u zatvorenom prostoru, mijenja samu izvedbu. Osim što prosudbena komisija teže prati nastupe kulturno-umjetničkih društava te je kvaliteta zvuka lošija, brojnost publike koja prati nastupe Smotre je manja. To se događa jer dio publike koji prisustvuje Smotri na otvorenom prostoru ne dolazi isključivo zbog samog događanja, već se slučajno susreće s mimohodom te odlučuje ostati i podržati Smotru. Ako se Smotra održava u dvorani, izdvojenija je iz svakidašnjih praksi u gradskom prostoru te je manja mogućnost prikupiti veći broj publike. Iako je brojnost publike koja posjećuje Smotru za vrijeme vremenskih nepogoda manja, tijekom cijele Smotre publika je uvijek prisutna.

U Ogulinu se održavaju razna događanja i manifestacije, a gradska uprava smatra Smotru iznimno vrijednom manifestacijom koja donosi sa sobom iznimno pozitivne učinke za turizam ogulinskog kraja, što je potvrdio Dalibor Domitrović:

"Svaka manifestacija ima svoje specifičnosti i svoje zahtjeve. Bitno je da naša infrastruktura gradska može to podnijeti, znači gradske službe koje moraju pripremiti, urediti grad za to, di se mora organizirati jedan obrok za učesnike, di se moraju organizirati i noćenja za goste koji dolaze, obično petkom pa nastupaju subotom. Ali naša infrastruktura to bez problema podnosi i nemamo nikakve probleme. A financije, naravno da imamo i povrat sredstava jer svi ti, i učesnici, a i gledatelji koji dolaze gledati nešto i potroše, popiju kavu, pojedu nešto u restoranima, u kafićima, neki noće. Tako da grad ustvari ima benefite od Smotre."

Organizacijski odbor želi privući što više publike i na taj način podići Smotru na još višu razinu. Raznim strategijama postižu i planiraju postići navedeni cilj. Želja ravnateljice Pučkog otvorenog učilišta Ogulin je da grad (mислеći na sve stanovnike grada Ogulina i okolice) živi folklor tijekom tri dana održavanja Smotre. Jedan od načina je ulaganje u vizualne i edukativne sadržaje koji doprinose iskustvu publike tijekom Smotre, što znači, Organizacijski odbor pokušava stvoriti posebnu okolinu u kojoj će svi dionici, a ponajviše publika (s naglaskom na mlade), utjeloviti svoje iskustvo.

Smotra izvornog folklor Karlovačke županije uspješan je primjer festivala koji pridonosi raznolikosti programa koje grad Ogulin nudi tijekom cijele godine. Prema pozitivnim komentarima i reakcijama publike uočljivo je da festivali utječu i na atraktivnost festivala, ali

i samog grada. Uočljivo je kako je pomno i strateško planiranje prostora za manifestacije iznimno značajno jer samim time organizatori određene manifestacije rade na atraktivnosti i popularnosti manifestacije povećavajući broj publike kojom se ujedno mjeri i uspješnost⁶ manifestacije. Organizatori Smotre u Ogulinu to postižu smještanjem nastupa i sadržaja Smotre u otvoren prostor. Organizacija prostora i izvedbe utječu na narrative o Smotri koji ujedno grad čine zanimljivijim i pristupačnijim. Promatrajući odnos prostora i izvedbe na primjeru Smotre, posebnu pažnju privlači pitanje kako se izvedbe kulturno-umjetničkih društava, obično povezane s ruralnim kontekstom, odvijaju unutar urbanog okruženja. Ovaj odnos ruralnog i urbanog postaje zanimljiv jer prikazuje kako se tradicijski ruralni elementi, evocirani i reinterpetirani u okviru Smotre, kulture isprepliću s urbanim okruženjem, stvarajući jedinstvenu dinamiku između doživljaja prošlosti i sadašnjosti te tradicije i modernosti, što ću prikazati i analizirati dalje u radu.

4. Redefiniranje, aktualiziranje i predstavljanje tradicijske baštine tijekom Smotre

Kod manifestacija i različitih događanja, načini na koje one aktiviraju lokacije svoga održavanja često ovise o mnogim različitim akterima koji sudjeluju u njihovoj organizaciji i provedbi. Petra Kelemen i Nevena Škrbić Alempijević izdvajaju kao glavne aktere festivala organizatore, izvođače te publiku (Kelemen i Škrbić Alempijević 2012:8). Suradnjom različitih dionika (aktera) pospješuje se kvaliteta događanja, što utječe na privlačenje, angažiranje i širenje publike određenog festivala (Richards i Palmer 2010:294). Jedan od važnijih dionica festivala je organizacija koja se brine o tome kako ostaviti što bolji dojam na publiku i sudionike, iz razloga što je prvi dojam ključan za održivost samog festivala (Küchler et al. 2011:4). Svaka manifestacija ima organizacijski odbor koji temeljito promišlja svaki korak odvijanja festivala. Publika doživljava samo jedan spektar festivala dok traje, a najčešće nije ni svjesna što se u pozadini događalo i što se događa. Organizacija Smotre izvornog folklora Karlovačke županije u Ogulinu traje nešto manje od godinu dana. Prijave na razne natječaje za sufinanciranje Smotre, oformljivanje i održavanje redovnih sastanaka Organizacijskog odbora, raspisivanje natječaja za prijavu kulturno-umjetničkih društava, dogovaranje prostora za nastupe, prijava manifestacije policiji, organiziranje ozvučenja, smještaja, hrane i pića dijelovi su organizacije manifestacije kojih ja kao dio publike i kao

⁶ Publika je najčešće pokazatelj uspješnosti festivala (Richards i Palmer 2010:245).

izvođačica nisam bila svjesna. Ono što sam vidjela, a što i publika vidi gotov je produkt, što bi na primjeru Smotre u Ogulinu bio program i sadržaj koje Smotra svake godine nudi.

Izvođači Smotre su kulturno-umjetnička društva, folklorni ansambli i pojedinci iz Karlovačke županije i šire regije koji njeguju i izvode izvorni folklor. Njihova uloga na Smotri je ključna jer su upravo oni nositelji bogate kulturne baštine i tradicije navedenog područja. Izvođači na Smotri predstavljaju pjesme, plesove, narodne običaje i nošnje karakteristične za Karlovačku županiju. Kulturno-umjetnička društva svojim djelovanjem oblikuju tradicijsku baštinu, doprinoseći stvaranju predodžbe o baštini i podizanju svijesti o kulturnom nasljeđu Karlovačke županije u suvremenom društvu, točnije među publikom Smotre. Izvođači tako postaju ključni akteri u predstavljanju i aktualiziranju izvornog folkloru u urbanom okruženju Smotre.

Kao što je već navedeno, uspješnost festivala mjeri se prema broju publike koja prisustvuje na određenoj manifestaciji (Richards i Palmer 2010), a koju je moguće privući raznolikim programom i sadržajem. Iz tog razloga promišljeno kreiranje bogatog sadržaja i ponude programa jedan je od glavnih elemenata u organizaciji festivala jer oni nose iznimnu važnost u okupljanju publike. Nevena Škrbić Alempijević (2016) dotiče se doživljaja i reakcija ostalih sudionika koji doprinose stvaranju grada kao što je publika. Njihove reakcije variraju od uključivanja umjetnosti u “vlastite prakse stvaranja grada” do odbijanja ili “cenzuriranja” umjetnosti u javnosti. Sve te perspektive otkrivaju povezanost između “stvaranja grada i umjetničke izvedbe” (2016:23), što bi značilo da je publika jedan od indirektnih stvaratelja programa manifestacije. Ako određene aktivnosti tj. festivalska ponuda publici nije interesantna niti atraktivna, organizatori će razmotriti problematiku te prilagoditi ili u potpunosti izmijeniti sadržaj određene manifestacije. Samim time publika svojim ponašanjem i reakcijama na određenu aktivnost postaje “sukreatorom” programa manifestacije.

Organizatori Smotre godinama ulažu u sadržaje koji nose edukativnu vrijednost. Dok su Potkonjak et al. istraživali nove načine primjene kulturne baštine u lokalnom i nemuzejskom okruženju, shvatili su da kulturna politika nadilazi muzejski koncept očuvanja i zaštite kulturne baštine, a samim time postaje i kompleksnija. Zbog toga su svoj interes istraživanja usmjerili na temu “aktualiziranja prošlosti” u okviru politike kulturnog identiteta i obrazovanja (Potkonjak et al. 2006:22). U djelu su navedeni razni načini na koje se baština sadržajem i aktivnostima festivala na pristupačan način približava publici, a sami načini su naznaka koja ukazuje na napore organizatora tradicijskih manifestacija da ožive ruralnu tradiciju unutar urbanog okruženja. Na aktualiziranje prošlosti gledam kao na strategiju kojom se na pristupačan način suvremenoj publici pokušava prilagoditi tradicijska baština,

koja se uzastopno iznova selektira i stvara. Svakako bih naznačila da aktualiziranje prošlosti u urbanom okruženju može uključivati prilagodbu tradicijskih elemenata kako bi se bolje uklopili u suvremeni način života i interese publike. To može uključivati promjene u načinu izvođenja ili interpretaciji tradicije, što vodi raznim raspravama i dilemama koje propituju autentičnost i izvornost tih izvedbi. No kako tradicijska baština ne bi bila izbrisana sa scene, aktualiziranje prošlosti igra ključnu ulogu u prenošenju kulturne baštine na buduće generacije.

Tradicijska baština interpretira se kao suvremena konstrukcija koja se povezuje s prošlošću kako bi se bolje razumjelo današnje vrijeme. U suvremenom shvaćanju, svaka zajednica koristi svoju povijest kao način objašnjavanja svog trenutnog postojanja i identiteta (Čapo Žmegač 1998:17). Unatoč tome što tradicijska baština često ima ruralni karakter, ona se sve više prepoznaje i apostrofira u urbanom okruženju (usp. Škrbić Alempijević i Rubić 2014; Vitez i Bagur 2008; Potkonjak et al. 2006). U današnjem urbanom kontekstu, tradicijski elementi iz prošlosti često su reinterpretirani kako bi odražavali suvremene vrijednosti i interese. Urbane sredine postaju prostori na kojima se tradicijska baština ruralnog konteksta revitalizira i predstavlja široj javnosti. Tradicijska manifestacija smještena u gradsku okolinu u kombinaciji s tradicijskim i suvremenim elementima stvara bogat i raznolik kulturni mozaik. Ovakva vrsta manifestacije potiče dijalog između prošlih i sadašnjih vremena te omogućuje društvenoj zajednici da očuva svoj kulturni identitet dok istovremeno sudjeluje u suvremenim urbanim tokovima.

Primjer *Međunarodne smotre folklor*a služi kao primjer kako se tradicijska baština predstavlja i interpretira tijekom manifestacija (Ceribašić 2008). Naila Ceribašić analizira kako organizatori i izvođači biraju određene elemente kulturne baštine za prezentaciju, te kako ta selekcija odražava njihove interpretacije i koncepte o tome što predstavlja tradiciju. Autorica klasificira sadržaj programa u tri kategorije koje naziva “vidljivošću, interakcijom i razumijevanjem” (2008:12-15). Kategorija “vidljivosti” obuhvaća nastupe izvođača sa svih strana svijeta i Hrvatske na sceni, gdje se predstavljaju svojom tradicijskom baštinom. Ovi nastupi popraćeni raznim sajmovima, igrama, bakljadama i gastronomskom ponudom, što zapravo ukazuje na usmjerenost organizatora prema interesima publike (ibid.). Kategorija “interakcije” uključuje razne formalne i neformalne radionice koje su dobile na važnosti tijekom 80-ih godina 20. stoljeća. Cilj ovih radionica bio je pružiti edukativne sadržaje i približiti tradicijsku baštinu publici. Ova vrsta komunikacije rezultirala je “brisanjem granica između izvođača i publike” (Ceribašić 2008:13). Nakon razvoja prvih dviju kategorija, naglasak je 90-ih godina preusmjeren na treću kategoriju, “razumijevanje”. Ovdje se naglasak

stavlja na “modus stručnog predstavljanja folklornih tradicija”, gdje su stručnjaci i znanstvenici prezentirali različite aspekte folkloru i tradicijskih kulturnih elemenata. Na ovaj način nastojalo se očuvati i revitalizirati tradicijsku baštinu te je približiti široj publici putem različitih oblika stručnog predstavljanja, kao što su knjige, članci, izložbe, predavanja i drugi oblici komunikacije (ibid. 14). Ovim kategorijama dolazi do boljeg razumijevanja i valoriziranja tradicijske baštine u suvremenom društvu. Događaji i elementi Smotre izvornog folkloru Karlovačke županije “Igra kolo” mogu se također svrstati u kategorizaciju Naile Ceribašić, točnije u kategorije vidljivost, interakcija i razumijevanje.

Kako se mjesto aktualizira i mijenja tijekom manifestacija, kako se iskorištava te kako je organizirana Smotra izvornog folkloru Karlovačke županije u Ogulinu jedno je od glavnih pitanja koja se protežu kroz sljedeća potpoglavlja. U sljedećim potpoglavljima razmotrit ću na koje se načine kreiraju sadržaji na Smotri, na koji način se predstavlja tradicijska baština u urbanom prostoru, kako li se tradicijska baština redefinirala i aktualizirala tijekom dvadeset i sedam godina održavanja Smotre te koje su politike Smotre.

4.1. Politike Smotre izvornog folkloru “Igra kolo”

Izvedbe imaju svoju strukturu i slijed, točnije “festival ima svoju politiku” (Kelemen i Škrbić Alempijević 2012:14) na koju utječu organizatori. Kulturna politika je “kontekst u kojem festival nastaje i razvija se, njome je društveno uvjetovan i u njega je upisana zamišljena svrha” (Kelemen i Škrbić Alempijević 2012:14). To bi značilo da festivali imaju svoj slijed, promišljen program koji služi kao nit vodilja kojom se održava sama struktura festivala (ibid.), ali i ispunjavaju ciljevi događanja. Za smotre folkloru se može misliti da su tu samo zbog očuvanja tradicijske baštine. No na primjeru Smotre izvornog folkloru “Igra kolo” vidljivo je kako se kod navedene manifestacije krije mnogo više ciljeva. U članku “Festivalski okviri folklornih tradicija: Primjer Međunarodne smotre folkloru” Naila Ceribašić navodi politike *Međunarodne smotre folkloru*. Jedana od politika je “očuvanje folklorne baštine” (Ceribašić 2008:9), no također navodi kako to nije samo politika *Međunarodne smotre folkloru*, već i mnogobrojnih smotri folkloru i folklornih festivala diljem i van Hrvatske (ibid.).

Seljačka sloga je još tridesetih godina dvadesetog stoljeća započela organizaciju smotri folkloru s namjerom populariziranja hrvatske tradicijske kulture koju je nadjačavala građanska kultura (Vitez i Bagur 2008:21). Ovaj prvobitni cilj, koji je postavila Seljačka

sloga, i danas ostaje značajan aspekt Smotre u Ogulinu. Ona i dalje teži educirati sve sudionike i podići svijest o važnosti tradicijske baštine.

Smotra je također usmjerena na uključivanje svih dionika te ostalih organizacija u Ogulinu jer samo na taj način može se unaprijediti kvaliteta manifestacije, a samim time i pridonijeti raznolikom identitetu grada Ogulina. Glazba i ples su jedan od glavnih medija kojim se postiže “osjećaj pripadnosti i zajedništva skupine” (Ceribašić 2008:14). Iako na ogulinskoj Smotri izvornog folklora razna društva izvode pjesme i plesove svojih krajeva, samim time što su izvođači dio jedne manifestacije i što se bave folklorom kao čuvari tradicije tvori se poseban osjećaj pripadnosti i zajedništva svih članova društava. Sve kazivačice su primijetile nedostatak druženja među društvima tijekom manifestacije “Igra kolo”, odnosno, da se premalo vremena provodi u zajedničkom druženju. Zapravo je sastavni dio praksi članova kulturno-umjetničkih društava sudjelovanje na mimohodu i predstavljanje pjesama i plesova njihovog zavičajnog kraja na sceni. Zato Organizacijski odbor postavlja politike kojima bi što više povezo društva kako bi se što bolje umrežili. Osim povezivanja društava, politika Smotre je i senzibiliziranje društava o značajnosti tradicijske baštine, koje vodi očuvanju tradicijske, a samim time i ruralne baštine.

4.2. Izvedbe kulturno-umjetničkih društava

Odnos između kulturno-umjetničkih društava i tradicijske baštine nije jednosmjernan. Tijekom procesa selektiranja odvija se kompleksna interakcija između onih koji čuvaju tradicijsku baštinu i same baštine koja vremenom iznova selektira, nanovo reinterpreтира i predstavlja. Tradicijska baština se tijekom Smotre predstavlja kroz više sfera izvedbi, koje obuhvaćaju pjesme i plesove, tradicijsko ruho (narodne nošnje), narodne običaje te tradicijske rekvizite s područja Karlovačke županije i šire.

4.2.1. Pučke predstave

Naglasak prvo stavljam na pučku predstavu koja se odvija petkom navečer. Važno je naglasiti da pučku predstavu uvijek priprema jedno kulturno-umjetničko društvo, koje također unutar svojih sekcija ima pučku kazališnu grupu. Kod pučkih predstava uvijek se prikazuje određeni običaj ili neke specifične okolnosti iz prijašnjeg svakodnevnog života. Cijela predstava odigrava se na zavičajnom govoru te je popraćena rekvizitima koji, uz narodnu

nošnju, publici dočaravaju točno ono vrijeme u koje je radnja smještena. Pučke predstave su 2007. godine počele biti dio Smotre (Slika 1). Nakon 2014. godine se više nisu održavale na Smotri sve do 2019. godine kada su opet uvedene postavši tako opet stalan dio programa manifestacije “Igra kolo” (Slika 2). Tradicijska baština se predstavlja i konstruira pučkim predstavama različitim oblicima izvedbi i interpretacija. Reinterpretacijom segmenata iz prošlosti, na sceni se predstavlja cjelokupna tradicijska baština određenog kraja. Pučke predstave način su izvedbe koje obuhvaćaju tradicijske plesove, glazbu, običaje, narodne nošnje te predstavljanje tradicijskih umjetničkih i obrtničkih proizvoda. Osim toga, pučke predstave uključuju i priče, legende, tadašnja uvjerenja i zavičajni govor. Na taj način pučke predstave kroz sve segmente pridonose konstrukciji tradicijske baštine.

Slika 1: Pučka predstava tijekom 11. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2007. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 2: Pučka predstava tijekom 27. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2023. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

4.2.2. Izložbe

Uz pučke predstave, tematske izložbe kulturno-umjetničkih društava prisutne su na Smotri od samih početaka (Slika 3). Tako je 1998. godine održana izložba starinskih oglavlja i slika starih gradova Županije i starog Karlovca. Sljedećih godina održavale su se izložbe ženskih oglavlja, specifičnih za određeni kraj unutar Karlovačke županije (npr. Ogulin, Rečica, Draganić, itd.). Zatim su održavane izložbe materijalne etnografske baštine Vučjaka i tekstilnog rukotvorstva ogulinskog kraja. Ponekad izložbe znaju biti posvećene određenom društvu koji slavi obljetnicu svog djelovanja, kao što je bilo 2023. godine kada je KUD “Rečica” proslavio 100 godina kulturno-umjetničkog rada, a samim time su povodom održavanja Smotre pripremili izložbu pod nazivom “100 godina KUD-a Rečica” (Slika 4). Predodžba o tradicijskoj baštini stvara se tradicijskim izložbama kroz vizualnu i materijalnu prezentaciju različitih elemenata materijalne kulturne baštine. Izložbe obično uključuju eksponate kao što su tradicijski predmeti, umjetnički radovi, narodne nošnje, alati, umjetničke fotografije i drugi artefakti koji su povezani s kulturnom baštinom. Osim što se izložbama predstavlja tradicijska baština, one ujedno nastoje educirati posjetitelje o povijesti, značenju i važnosti tradicije te pružiti uvid u bogatstvo kulturne baštine određene zajednice i njezinog

zavičaja. Na taj način izložbe postaju medij kojima se tradicijska baština prenosi u suvremenost.

Slika 3: Izložba KUD-a "Tounjčica" Tounj tijekom 10. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo". 2006. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 4: Izložba KUD-a “Rečica” tijekom 27. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2023. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

4.2.3. Revije narodnih nošnji te koncerti kulturno-umjetničkih društava

Osim izložbi, jedan su od učestalijih načina na koji se predstavlja tradicijska baština revije narodnih nošnji, koje su od 1999. godine dio programa Smotre:

“U proteklih dvadeset godina Igra kola, žarko crveni ornamenti Draganića, plavi prsluci Karlovačkog pokuplja, mahićanski rogi, bjelina ozaljskoga kraja, rečičke ružice, lasinjski crveni zabunci, skakavačke i brežanske crne tajke, ogulinska, zagorska i tounjska svila te kordunska šarolikost krasili su u svim svojim ljepotama ogulinske ulice, parkove, trgove i pozornice.” (Bilten “Jubilarna 20. Smotra izvornog folklora Karlovačke županije; Igra kolo 2016.”)

Revije narodnih nošnji imale su razne teme koje su naglasak stavljale na radne, svečane, svadbene, korizmene narodne nošnje i sl. (Slika 5 i 6). Prema navodima u biltenu *Jubilarna 20. Smotra izvornog folklora Karlovačke županije: Igra kolo 2016.*, kulturno-umjetnička društva inicirala su revije narodnih nošnji da dublje istraže vlastite narodne nošnje, da ih rekonstruiraju i obnove, a samim time i prošire bogatstvo narodnog ruha koje već imaju. U Smotri održanoj 2005. godine naglasak je stavljen na tradicijska glazbala, povodom čega je održana i revija instrumenata Karlovačke županije. Iako je svih godina revija narodnih nošnji bila samo jedan dio programa, 2020. godine u jeku pandemije zamijenila je glavne nastupe (Slika 7). Kako je zbog korone broj sudionika bio ograničen, organizatori Smotre bili su prisiljeni promijeniti cijeli koncept manifestacije “Igra kolo” te su se odlučili za reviju narodnih nošnji koja je zapravo 2020. godine bila središnje događanje manifestacije⁷. Revije narodnih nošnji predstavljaju značajan mehanizam za rekreaciju tradicijske baštine u suvremenom kontekstu. Tematskim revijama koje obuhvaćaju različite tipove narodnih nošnji, ove manifestacije potiču dublje istraživanje, rekonstrukciju i obnovu lokalnih inačica narodnih nošnji. One igraju važnu ulogu u rekreaciji i revitalizaciji tradicijske baštine, čineći je vidljivom, živom, prisutnom i relevantnom u suvremenom društvu.

⁷ Reviju tradicijskog ruha 2020. godine bilo je unatoč pandemiji moguće održati. Organizatori su se pridržavali *Preporuka za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 tijekom održavanja amaterskih kulturno-umjetničkih izvedbi, kulturnih programa i manifestacija* koje je izdalo Ministarstvo kulture i medija. Revija se održavala na otvorenom prostoru s ograničenim brojem sudionika. Samim time nije bilo potrebe za maskama. Preporuke za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 tijekom održavanja amaterskih kulturno-umjetničkih izvedbi, kulturnih programa i manifestacija. Preuzeto s: [https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Web/Preporuke%20COVID-19//Preporuke%20za%20sprje%C4%8Davanje%20zaraze%20bole%C5%A1%C4%87u%20COVID-19%20tijekom%20odr%C5%BEavanja%20amaterskih%20kulturno-umjetni%C4%8Dkih%20izvedbi,%20kulturnih%20programa%20i%20manifestacija%20\(8.%20lipnja%202020.\)pdf](https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Web/Preporuke%20COVID-19//Preporuke%20za%20sprje%C4%8Davanje%20zaraze%20bole%C5%A1%C4%87u%20COVID-19%20tijekom%20odr%C5%BEavanja%20amaterskih%20kulturno-umjetni%C4%8Dkih%20izvedbi,%20kulturnih%20programa%20i%20manifestacija%20(8.%20lipnja%202020.)pdf) (Posljednji pristup: 18.09.2023.)

Slika 5: Revija narodnih nošnji tijekom 8. Smotre izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo". 2004. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 6: Revija narodnih nošnji tijekom 15. Smotre izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo". 2011. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 7: Revija narodnih nošnji tijekom 24. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo". 2020. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Na fotografijama koje prikazuju revije narodnih nošnji (Slika 5, 6, 7) vidljivo je kako su se tijekom 27 godina revije održavale u različitim ambijentima, otvorenim i zatvorenim prostorima kao što su gradski parkovi ili dvorane. Održavanje revija tradicijskog ruha na otvorenom, odnosno u zatvorenom prostoru ima svoje specifične karakteristike. Revija tradicijskog ruha na otvorenom prostoru, prema doživljaju sudionika, omogućuje autentičnu atmosferu, povezanost s prirodnim okolišem. To može dodatno naglasiti autentično iskustvo pojavljivanja u narodnim nošnjama, iako se revija održava u gradskoj sredini. Otvoreni prostori su također prostraniji od dvorana pa samim time može primiti veći broj gledatelja i sudionika, ali i privući slučajne prolaznike. Ipak, zatvoreni prostor pruža prednost u slučaju vremenskih nepogoda.

Od 1997. do 2002. te 2010. godine sastavni dio Smotre bili su koncerti na kojima su nastupala kulturno-umjetnička društva unutar i van Karlovačke županije izvodeći svoje običaje, pjesme i *kola*, pri čemu su zabavljali publiku te uveličali cijelu manifestaciju posvećenu tradicijskoj baštini⁸ (Slika 8).

Slika 8: Koncert tijekom 5. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2001. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

4.2.4. “Priča kolo”

Osim gostujućih koncerata, izložbi, revija narodnih nošnji i pučkih predstava koje su se organizirale ili organiziraju još uvijek, kulturno-umjetnička društva predstavljaju narodnu nošnju, tradicijske pjesme, *kola* i priče kroz “Priča kolo”, svečani mimohod i nastupe koji se odvijaju subotom i nedjeljom. “Priča kolo” obuhvaća pripovijedanje starih legendi i priča ogulinskog kraja te je pokrenuto i uvedeno u program Smotre 2020. godine na inicijativu jednog od članova Organizacijskog odbora Smotre. “Priča kolo” je pretežito namijenjeno djeci, ali uvijek su pozvani i svi ljubitelji starih priča i legendi. Prikupljanje i prezentiranje usmenoknjiževne baštine predstavljaju važan proces kojim se tradicija odabire, revitalizira i

⁸ U ovu kategoriju ne uključujem središnje nastupe koji se odvijaju subotom i nedjeljom.

prenosi. Ovi usmeni izvori često su povezani s lokalnim običajima, poviješću i kulturom te predstavljaju bogat izvor za proučavanje tradicije određenog mjesta i zajednice.

Događanju “Priča kolo” se iz godine u godinu mijenjala lokacija održavanja. “Priča kolo” se održavalo u centru grada (Slika 9), no zatim je prebačeno u Zagorje Ogulinsko kraj Etno kuće (Slika 10). Samim time je prostor (zapravo priroda) još više dočarao priče i legende koje su se prepričavale. Ovim putem se dio baštine ogulinskog kraja približava djeci već od malih nogu, čime se osigurava njen kontinuitet i promocija.

Slika 9: “Priča kolo” tijekom 24. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” u Parku kralja Tomislava u Ogulinu. 2020. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 10: “Priča kolo” tijekom 25. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” kraj “Etno kuće” u Zagorju Ogulinskom. 2021. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv KUD-a “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko.

4.2.5. Mimohod te središnji nastupi kulturno-umjetničkih društava

Na kraju, istaknula bih središnje događanje manifestacije koje čine mimohod i nastupi kulturno-umjetničkih društava koji se tijekom godine sudjelovanjem na drugim smotrama i manifestacijama unutar i van Hrvatske ujedno pripremaju i za nastup na Smotri. Mimohod i nastupi su svih dvadeset i sedam godina održavanja Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” neizostavan dio te sastavni dio programa svake godine (iznimka je jedino 2020. godina zbog ograničenja koja su nastala zbog pandemije). Mimohod je iznimno popularan što su potvrdili svi kazivači, pri čemu je još Blanka Poljak Franjković nadodala da je najveća gledanost za vrijeme mimohoda, točnije da najveći broj ljudi prati sam mimohod (Slika 11). Prolazeći kroz glavnu ulicu, Ulicu Bernardina Frankopana, kulturno-umjetnička društva predstavljaju svoje tradicijsko ruho i pjesme svoga zavičajnog kraja. U skladu s izvedbama u okviru mimohoda koji predstavljaju kulturnu baštinu, sudionici moraju voditi računa o nekoliko ključnih aspekata kako bi osigurali autentičnu prezentaciju tradicije i efikasnu komunikaciju s publikom. Oni trebaju pažljivo odabrati pjesme koje su specifične za njihovo mjesto te koje odražavaju kulturnu baštinu njihovog kraja. Ovim se osigurava da glazbena komponenta mimohoda bude u skladu s tradicijom. Voditelji društava uvijek

ustrajavaju na tome da se narodne nošnje trebaju prezentirati na uredan način kako bi se poštovao izgled i autentičnost tradicijskog odijevanja te da sudionici moraju biti svjesni važnosti gestikulacije i mimike tijekom izvedbe. Ovi elementi omogućuju indirektnu komunikaciju s publikom. S obzirom na to da se članovi kulturno-umjetničkih društava često kreću jedan iza drugog u parovima, ključno je održavati koordinaciju tijekom izvedbe. To uključuje ujednačenost kod šetanja, pjevanja i sviranja glazbenih instrumenata kako bi se postigla harmonija u izvedbi. Pomoću ovih smjernica kulturno-umjetnička društva pridonose uspješnoj prezentaciji tradicijske baštine šetajući kroz grad.

Na prvim Smotrama mimohod je uvijek sadržavao zaprege (Slika 12), no kako je sve manje ljudi imalo konje, došlo je do toga da zaprege više nisu bile sastavni dio manifestacije “Igra kolo”. Sve se promijenilo 2021. godine kada je je zaprega opet uvedena (Slika 13). No od 2021. godine najčešće samo jedna konjska zaprega sudjeluje u manifestaciji, što je povezano sa smanjenjem broja kućanstava koje se primarno oslanjaju na primarni sektor djelatnosti, odnosno smanjenjem broja kućanstava koja imaju konje.

Slika 11: Svečani mimohod tijekom 15. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2011. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 12: Konjska zaprega tijekom 3. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 1999. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 13: Konjska zaprega tijekom 25. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2021. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Ovisno o odluci organizatora prije ulaska u Frankopanski kaštel, gdje se odvijaju središnji nastupi, kulturno-umjetnička društva ili kraj Parka kralja Tomislava ili unutar samog parka odrade revijalni nastup gdje publici pokazuju dio (najčešće jedno kolo) programa koji će moći kasnije vidjeti kod središnjih nastupa u Frankopanskom kaštelu (Slika 14 i 15).

Slika 14: Revijalni nastup tijekom 10. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo". 2006. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 15: Revijalni nastup tijekom 21. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo". 2017. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Važan vid izvedbe kojim kulturno-umjetnička društva predstavljaju svoju tradicijsku baštinu središnji su nastupi. Svako društvo koje se prijavi za sudjelovanje na Smotri izvornog folkloru "Igra kolo" mora pripremiti, točnije osmisliti splet pjesama i *kola* specifičnih za njihov kraj od kuda dolaze. Smotre su najčešće bile bez predodređene tematike, no bilo je i godina gdje su sudionici dobili tematiku te su prema temi Smotre trebali izabrati repertoar s kojim će nastupiti. Jedan od boljih primjera je 25. Smotra izvornog folkloru Karlovačke županije "Igra kolo" kada je Organizacijski odbor za temu odabrao svadbene običaje (Slika 16 i 17). Kako je 25. godina bila jubilarna godina organizatori su htjeli cijelu manifestaciju uveličati i učiniti posebno svečanom. Iz tog razloga odabrali su svadbene običaje jer, kako je Ružica Salopek navela, "što je svečanije od svadbe".

Slika 16: Sudionici uprizorenja svadbenih običaja tijekom 25. Smotre izvornog folkloru Karlovačke županije "Igra kolo". 2021. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 17: Sudionici uprizorenja svadbenih običaja tijekom 25. Smotre izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo". 2021. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Zadnjih godina 20. stoljeća lokalne i županijske smotre folklor uvele su ocjenjivački sud koji se sastoji od tri člana, jedan od članova stručnog žirija zadužen je za glazbu, drugi za ples, a treći za narodnu nošnju (Zebec 2008:274). U *Hrvatskom leksikonu* za smotru navodi se da je "nenatjecateljskog" karaktera (usp. Kelemen i Škrbić Alempijević 2012:28), iako postoji stručni žiri koji procjenjuje kvalitetu nastupa kulturno-umjetničkih društava. Samim time što izvođači dobivaju povratnu informaciju na njihovu izvedbu, postiže se dojam natjecanja. Jednako tako nema dodjele prva tri mjesta, ali često se napravi distinkcija između uspješno i manje uspješno izvedenih nastupa (Zebec 2008:274), što je vidljivo na primjeru Smotre izvornog folklor "Igra kolo". Članovi stručnog žirija su etnolozi, etnomuzikolozi te etnokoreolozi. Oni prate nastupe svih kulturno-umjetničkih društava od početka do kraja te na temelju viđenog daju svoj osobni osvrt na sam nastup (Slika 18 i 19). U Izvještaju se stručni žiri osvrne na svaku izvedenu pjesmu ili kolo te urednost narodnih nošnji. Također pozornost usmjeravaju na usklađenost plesača i pjevača s tamburašima što je opisala Ružica Salopek:

“Dakle ta urednost je jako važna. I naravno kad krene pjesma, odmah vidiš koliko je to uvježbano, kada počimalja krene, kada je ona sigurna, onda i oni koji idu iza nje su također sigurni. I ono što je po meni jako važno je to praćenje tamburaša i plesača. (...) Jer tamburaši moraju pratit tamburaše. Oni često puta gledaju u žice, ovi mladi ili gledaju okolo po publici tko ih gleda.”

Stručni žiri dužan je nakon održavanja smotre dati svoj komentar na izvedene nastupe koji članovima društva služi kao poticaj za “daljnji kvalitetniji rad” (Zebec 2008:275). Ružica Salopek istaknula je kako je zanimljivo da sva kulturno-umjetnička društva koja sudjeluju na Smotri iznimno cijene komentare i sugestije stručnog žirija te ih se pridržavaju. Ista kazivačica sudjelovala je na svim izdanjima Smotre kao članica kulturno-umjetničkog društva, kulturno-umjetnička voditeljica, članica Organizacijskog odbora ili kao voditeljica programa Smotre. Godinama promatra nastupe svih kulturno-umjetničkih društava te zamjećuje kako se kod većine društava vidi izniman napredak što je zapravo rezultat prihvaćanja sugestija stručnog žirija. Svi kazivači naveli su kako je stručni žiri naveo da je Smotra jedna od prestižnijih smotri folkloru u Republici Hrvatskoj (izuzev smotri poput Vinkovačkih jeseni, Đakovačkih vezova i sl.), zbog vjerodostojnog predstavljanja pjesme, plesova i narodne nošnje svoga kraja.

Zamjećujem da stručni žiri doprinosi prikazu i stvaranju tradicijske baštine kroz vrednovanje autentičnosti i kvalitete izvedbe, izbora repertoara i interpretacije tradicijske baštine. Ovime potiču izvođače na kontinuirano unapređivanje svojih izvedbi kako bi odražavali standarde prikazivanja tradicijske baštine. Povratne informacije i savjeti stručnog žirija igraju ključnu ulogu u dinamici reinterpetacije tradicijskih elemenata kulturne baštine. Povratne informacije često potiču kulturno-umjetnička društva da ponovno razmotre svoje pristupe i prezentaciju tradicijske baštine. Rezultat toga može biti ponovna reinterpetacija ili selekcija tradicijskih elemenata kako bi bolje odgovarali suvremenom kontekstu. Upravo su kriteriji za autentičnost i izvedbene standarde poželjna inačica reprezentiranja tradicijske baštine, kako bi samo predstavljanje baštine bilo što vjernije.

Slika 18: Središnji nastup tijekom 5. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo". 2001. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 19: Središnji nastup tijekom 15. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo". 2011. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Zaključno, svi prikazani načini izvedbe pokazuju kako kulturno-umjetnička društva igraju ključnu ulogu u predstavljanju tradicijske baštine u okviru Smotre izvornog folklor. Kulturno-umjetnička društva rekreiraju, reinterpetiraju te približavaju današnjoj publici različite elemente tradicijske baštine, uključujući narodne pjesme, plesove, nošnje, glazbala i običaje iz svojih krajeva te rekreiraju tradicijske prakse kroz svoje izvedbe. Oni nose važnu ulogu u prenošenju znanja i vještina vezanih uz tradicijsku baštinu te na taj način aktivno doprinose evociranju, rekreaciji i konstrukciji tradicijske baštine čineći je živom i relevantnom u suvremenom kontekstu Smotre izvornog folklor.

4.3. Mediji i društvene mreže

Jedan način predstavljanja tradicijske baštine je način koji je predstavljen u prošlom potpoglavlju. Na tim primjerima vidljivo je kako kulturno-umjetnička društva izvedbom uživo predstavlja običaje, pjesme, plesove i narodnu nošnju svoga kraja. Stoga bi jedan način predstavljanja tradicijske baštine bio onaj gdje društva u živo dočaravaju tradicijsku baštinu svoga kraja, kao što je opisano u prošlom potpoglavlju. Jedino treba naznačiti da je takav način vremenski ograničen. No iz tog razloga organizatori Smotre sve više truda ulažu u medije i društvene mreže. Liana Giorgi ističe ulogu medija kod održivosti festivala. Mediji su jedan od glavnih aktera kod sudionika festivala (2011:36-37). Pomoću medija i društvenih mreža oni trenuci koji su prolazni ostaju čvrsto zabilježeni.

Osim što se uoči Smotre sama Smotra promovira na Radio Ogulinu, kazivačice su navele da se posljednjih godina održavaju i gostovanja u emisiji “Dobro jutro, Hrvatska” gdje se onda najavljuje održavanje Smotre izvornog folklor Karlovačke županije.

OGportal⁹ redovito prati Smotru te uvijek objavi isječke Smotre na YouTube kanalu¹⁰. Uz OGportal nađu se i simpatizeri¹¹ Smotre koji na jednak način putem videa zabilježe određene trenutke Smotre koje onda prenose na YouTube platformu. Pučko otvoreno učilište Ogulin je također aktivno na YouTubeu¹² te i oni putem tog kanala prenose značajnije trenutke koji su se odvijali tijekom Smotre.

Od 2018. godine Organizacijski odbor Smotre počeo je sve više raditi na prezentnosti Smotre na društvenim mrežama što je ujedno i još jedan način predstavljanja tradicijske baštine. Od

⁹ Link za OGportal: <https://ogportal.com/>

¹⁰ Link za YouTube kanal OGportal-a: <https://www.youtube.com/@ogportalogulin6079>

¹¹ Link za YouTube kanal jednog od simpatizera: <https://www.youtube.com/@Ivanpu>

¹² Link za YouTube kanal Pučkog otvorenog učilišta Ogulin: <https://www.youtube.com/@puckootvorenoucilisteoguli9896>

24. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” kreirana je Facebook stranica pod nazivom “Smotra izvornog folklora Karlovačke županije Igra kolo”¹³. Sve aktivnosti popraćene su profesionalnim fotografom koji zabilježava sve značajne trenutke Smotre. Nakon toga vrši se selekcija fotografija koje naposljetku budu učitane na društvene platforme poput Facebooka i Instagrama. One fotografije koje su učitane na Facebook stranicu “Smotra izvornog folklora Karlovačke županije Igra kolo” su jednako tako učitane na Instagram profil Pučkog otvorenog učilišta Ogulin¹⁴.

Kriteriji odabira tradicijske baštine putem društvenih platformi mogu varirati ovisno o kontekstu i politikama organizatora. Reprerentativnost i izvornost su među ključnim kriterijima za odabir tradicijske baštine. Također, baština koja nosi edukativnu vrijednost te se inovativno reinterpetira poželjna je komponenta online sadržaja. Veliku ulogu u selekciji igra i sama publika. Ako određeni materijal privuče znatnu pažnju publike, to može potaknuti daljnje istraživanje i promociju te baštine. Putem društvenih platformi tradicijska baština ostaje zabilježena, a samim time dostupna onoj publici koja možda nije mogla uživo sudjelovati na Smotri izvornog folklora. Na taj način, tradicijska baština se oživljava i održava te ostaje dostupna širem krugu ljudi, bez obzira na fizičku prisutnost na Smotri.

4.4. Edukativni sadržaji

Analizirajući programe svih dvadeset i sedam održanih Smotri izvornog folklora u Ogulinu zamijetila sam kako su edukativni sadržaji veliki dio godina dio Smotre. U okviru kulturno-turističke politike, koncept oživljavanja implicira da se radi o pojavi koja obuhvaća ne samo prikazivanje i naracije, već i praktične aktivnosti i iskustva (Reme 2002:45; prema Potkonjak et al. 2006:32). Kirsti Mathiesen Hjemdahl ističe kako su odgojno-zabavni programi od velikog značaja jer se njima “postiču veći učinci razumijevanja prošlosti jer se razumjevanje stječe praktičnim iskustvom” (Hjemdahl 2002; prema Potkonjak et al. 2006:35). Na taj način dionici manifestacije dobivaju mogućnost iskusiti tradiciju, točnije isprobati i doživjeti određeni segment iz prošlosti. Festivali donose razne pozitivne učinke, no važno je naglasiti da je jedan od dobrobita festivala činjenica da festivali “imaju jedinstvenu ulogu u obrazovanju javnosti, posebno mladih” (Kürti 2011:54).

¹³ Link za Facebook stranicu: <https://www.facebook.com/IgraKolo>

¹⁴ Link za Instagram profil:

https://instagram.com/pucko_otvoreno_uciliste_ogulin?igshid=MzRIODBiNWFIZA==

Edukativne radionice postale su dio Smotre 2011. godine kada se održala prva radionica pod nazivom “Radionica starih dječjih igrica i plesova”. Iz samog naziva primjećuje se da je radionica bila namijenjena djeci. Organizatori Smotre već su tada prepoznali značajnost djece u predstavljanju tradicijske baštine što je bilo vidljivo i u biltenu “Jubilarna 20. Smotra izvornog folklora Karlovačke županije; Igra kolo 2016.” gdje je navedeno kako “folklorna budućnost pripada djeci”. Djeca i mladi su ti koji će nastaviti izvoditi stare običaje, pjesme i *kola*. Zbog toga ih treba, kako je navela Blanka Poljak Franjković, educirati od samog početka:

“Mislim, ne možete vi mijenjati tinejdžera, vi morate početi mijenjat dijete i zato usmjeravamo snagu na dječje radionice jer od malih nogu i onda oni kad stasaju, oni već... (...) Teško ćete nekoga tko je roker ili alternativac, teško će vam doći.”

Uz navedenu radionicu, održane su sljedećih godina radionice dječjeg folklornog stvaralaštva, zatim radionice izrade tradicijskih frizura i pripovijedanja. Sudionicima edukativnih radionica pokušava se na što zanimljiviji način prenijeti određeni segment tradicijske baštine u nadi da će se pojedine osobe više zainteresirati za folklor, a samim time možda i postati članovima kulturno-umjetničkih društava.

Osim edukativnih radionica koje potiču djecu i mlade da se na što zabavniji način upoznaju s bogatstvom tradicijske baštine, od 2013. godine organizatori Smotre uvode kao dio programa i edukativna predavanja. U sklopu 17. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”, 2013. godine, održano je predavanje na temu “Tradicijska kultura ogulinskog područja u svjetlu Konvencije za očuvanje nematerijalne kulturne baštine (UNESCO)”. Sljedećih godina održana su i druga predavanja, a jedno od njih bilo je i predavanje na temu prodavanja sluga.

Htjela bih naglasiti kako predstavljanje narodne baštine ne mora biti isključivo kroz izvedbu, već i edukativni sadržaji pridonose kreiranju, ali i populariziranju tradicijske baštine. Kroz pravilno strukturirane programe, predavanja, radionice i druge oblike obrazovnih aktivnosti, tradicija postaje živa i relevantna za sve, no ponajviše mlađe generacije. Edukacija potiče razumijevanje i dublje povezivanje s kulturnim nasljeđem, omogućavajući sudionicima da cijene bogatstvo tradicije i njen utjecaj na identitet zajednice. Samim time uloga edukacije u konstruiranju, reinterpretiranju i populariziranju tradicijske baštine je nezamjenjiva i ključna za njen opstanak u suvremenom svijetu.

4.5. Vizuali

U prošlom poglavlju istaknuta je važnost javnog prostora te kako je pomno planiranje iskorištavanja prostora važno kako bi se postigla što veća posjećenost manifestacije. Osim što je prostor alat kojim se dolazi do publike, prostor također dobiva ulogu pozornice koja služi za predstavljanje kulturno-umjetničkih društava, a samim time i narodne baštine. Navodeći sve što je bitno kod urednog oblačenja narodne nošnje, Ružica Salopek navela je što je sve poželjno kod postavljanja scenografije. Pozornica je tijekom Smotre uvijek okićena cvijećem i zelenilom. Uz same rubove pozornice postavljaju se razni tradicijski rekviziti, tradicijski tepisi, bale sijena i sl. kako bi se dobio što bolji dojam da se radi o smotri izvornog folklora. Kako scena doprinosi predstavljanju narodne baštine, tako doprinosi i sam ambijent grada s obzirom da na prostor (grad) gledam isto kao na pozornicu. Koncept doživljavanja povijesnih iskustava i oživljavanja prošlih vremena naglašava važnost ambijenta za prezentaciju kulturne baštine. Oživljavanje baštine pomoću ambijenta daje sudionicima mogućnost da dožive elemente tradicijske kulture koji u suvremeno vrijeme nisu više prezentni, ali i da na taj način napuste ono svakidašnje te uđu u nešto nesvakidašnje (Potkonjak et al. 2006:32).

Motiv koji simbolizira manifestaciju "Igra kolo" te koji je naveden na svim tiskanim priložima je grafički kreiran kvadratić (Slika 20). Kvadratić zapravo predstavlja ogulinski *čemer*, široki kožnati pojas (Luketić Delija 2018:139), i samim time još više dočarava značaj prostora u kojem se Smotra održava. Kvadratić kao motiv uveden je nakon što se 2018. godine promijenila uprava Pučkog otvorenog učilišta Ogulin. Osim kvadratića, uvedene su i zastavice s motivom kvadratića koje su postavljene po gradu tijekom Smotre. S novom upravom Pučkog otvorenog učilišta postavljena je i nova pozadina kod pozornice na kojoj se odvijaju središnji nastupi. Pozadina je planina Klek koja još više upriličuje i dočarava mjesto u kojem se manifestacija odvija (Slika 21).

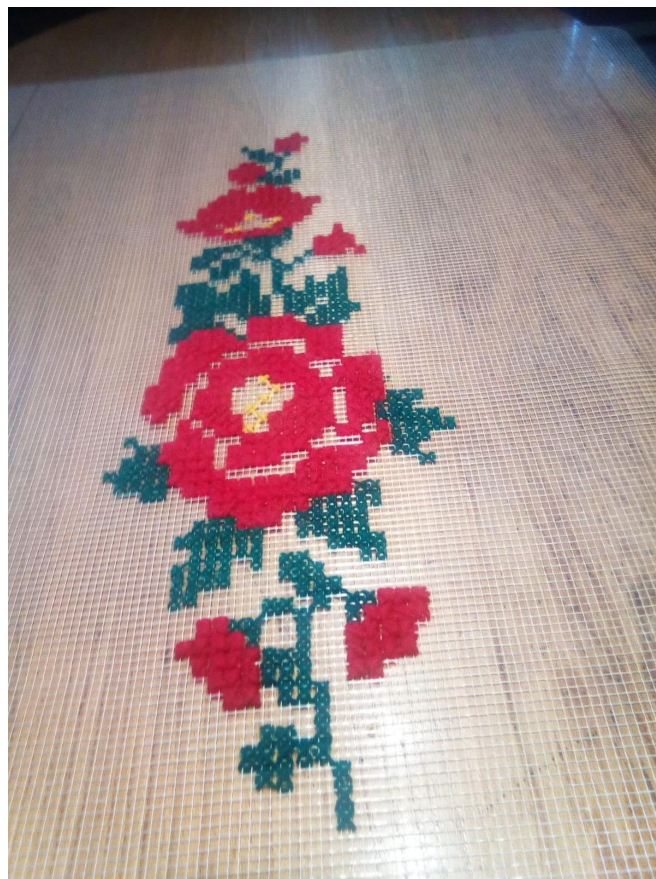
Slika 20: Kvadratić koji simbolizira manifestaciju “Igra kolo”. Autorica Blanka Poljak Franjković. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 21: Pozadina planine Klek tijekom 26. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2022. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Blanka Poljak Franjković navela je kako Pučkom učilištu Ogulin nije bilo u interesu da se Smotri prida manja vrijednost nego ostalim manifestacijama u Ogulinu koje organizira Učilište. Iz tog razloga je za dvije najveće manifestacije u Ogulinu (Smotra izvornog folklor Karlovačke županije “Igra kolo” te Ogulinski festival bajki) napravljen plakat koji je postavljen na ulazak grada Ogulina. Prikaz na plakatu je pomno promišljen te uključivanjem motiva obiju manifestacija naglasila se značajnost jedne i druge manifestacije za ogulinski kraj.

U suradnji s KUD-om “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko 2020. godine Pučko otvoreno učilište Ogulin u gradsku reklamnu ploču, točnije u “gradska svjetla” postavilo je ručni rad koji je inspiriran manifestacijom “Igra kolo” (Slika 22). Plan Organizacijskog odbora je da i na sljedećim manifestacijama “Igra kolo” nešto slično, poput tradicijskih rukotvorina, bude izloženo.

Slika 22: Ručni rad za reklamnu ploču; pripreme za 24. Smotru izvornog folklor Karlovačke županije “Igra kolo”. 2020. godina. Fotografiju snimila: Ivanka Rendulić, voditeljica sekcije rukotvorina KUD-a “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko.

Nadalje, od 2020. godine počelo se sve više ulagati u izgled grada tijekom manifestacije “Igra kolo”. Već sam navela kako tjelesno iskustvo i percepcija postaju konkretni u prostoru kada iskustvo preoblikujemo u simbole, a simbole u objekte poput “artefakata, gesti ili riječi”, prostor postaje utjelovljen (Richardson 1982, 1984; prema Low i Lawrence-Zuniga 2003:5). Na taj način publici se daje mogućnost da dobiju osjećaj barem jednim dijelom da se nalaze u drugom vremenu, ali i da urbani prostor u kojem svakodnevno borave dožive na drugačiji način. Tijekom 25. Smotra izvornog folklora “Igra kolo” održana je svečana svadbena povorka. Osim što su članovi kulturno-umjetničkih društava doprinijeli svojim narodnim nošnjama izgledu grada, Organizacijski odbor odlučio je postaviti bale sijena za sjedenje. Preko tih bala stavljeni su i tradicijski tepisi. Navedeni rekviziti ostali su dio Smotre i nakon 2021. godine (Slika 23). Osim što su postavljene bale za sjedenje, iste godine započelo se i s održavanjem natjecanja u izradi najbolje ogulinske masnice¹⁵ koja pripada tradicijskim jelima ogulinskog kraja. Na taj je način publika mogla okusiti tradicijsko jelo, sjedeći na balama sijena te gledajući reviju narodnih nošnji. Na taj je način grad „izišao” iz svoje svakodnevne rutine te postao nešto nesvakidašnje.

Slika 23: Bale sijena s ručno rađenim tepisima tijekom 26. Smotre izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo”. 2022. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

¹⁵ Ogulinska masnica je slano tradicijsko jelo od dizanog tijesta s punjenjem od jaja, luka i svinjske masti.

Održavanjem jubilarne 25. Smotre izvornog folkloru "Igra kolo" postavljena je tema svadbenih običaja kako bi se što svečanije upriličila Smotra. Na dan održavanja revije svadbenog ruha Karlovačke županije publika je imala priliku biti dio "svadbe". Dok je išla zaprega, a na zaprezi mlada i mladoženja, dvoje mladih je kitilo ružmarinom cijelu "svadbu", točnije publiku. Svi gledatelji bili su okićeni ružmarinom te su na taj način postali uzvanicima "svadbe" (Slika 24, 25 i 26).

Slika 24: Stavljanje ružmarina publici ("kićenje svadbe") tijekom 25. Smotre izvornog folkloru Karlovačke županije "Igra kolo". 2021. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 25: Mladenci, zastavnik i druga tijekom 25. Smotre izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo". 2021. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Slika 26: Svadbeni mimohod tijekom 25. Smotre izvornog folklor Karlovačke županije "Igra kolo". 2021. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

Osim što su zadnjih pet godina uvedene bale sijena s ručno rađenim tepisima, izrađene su i foto maske, točnije kartonski predmeti koji prikazuju najspecifičnije ženske i muške narodne nošnje cijele Karlovačke županije. Kaširanci su strateški pozicionirani po gradu Ogulinu jer je samim time Organizacijski odbor pokušao stimulirati kretnju gradom koja naposljetku vodi do Frankopanskog kaštela u kojem se odvijaju središnji nastupi manifestacije “Igra kolo”.

Na primjeru Smotre vidljivo je kako vizuali snažno evociraju ruralnost u urbanoj sredini. Postavljanje ruralnih dekoracija poput bala sijena, tkanih tepiha i sl. može transformirati urbani prostor u ruralni ambijent te stvoriti dojam tradicijskog seoskog okoliša. Nadalje, prostor, uključujući gradsku pozornicu i okoliš, igra ključnu ulogu u prezentaciji tradicije i identiteta. Uvođenje posebnih simbola, kao što je crveni kvadratić koji predstavlja ogulinski čemer kao motiv manifestacije “Igra kolo”, i postavljanje tradicijskih rekvizita, tepiha i bala sijena pomažu stvaranju autentičnog doživljaja. Organizacija svečanih povorki i natjecanja u izradi tradicijskog jela, ogulinske masnice, pridonosi rekreiranju baštine u javnom gradskom prostoru. Takvim strategijama urban prostor postaje neizostavan čimbenik u tvorbi manifestacije. Sve ove vizualne komponente, zajedno s drugim elementima, stvaraju bogat i autentičan doživljaj te promoviraju tradicijsku i ruralnu baštinu.

4.6. Populariziranje tradicijske baštine

Jedno od mojih glavnih pitanja kazivačicama bilo je kako privući mlade da oni budu u što većem broju dionici, bilo to publike ili izvođača. Vani Francetić navela je kako je zapravo najbitniji utjecaj obitelji jer ako se djeca ne sretnu s folklorom od malih nogu, neće ga u tolikoj mjeri ni doživljavati.

Iako se naglasak stavlja na članove kulturno-umjetničkih društava, Pučko otvoreno učilište radi na tome da što više folklor približi djeci i mladima. Jedan od primjera već je bio naveden u poglavlju o edukativnim sadržajima na Smotri gdje se radionicama želi privući djecu. Osim radionica, Pučko otvoreno učilište pokušava približiti folklor i na druge načine. Pučko otvoreno učilište Ogulin ima osnovane grupe poput Kino kluba Ogulin, lutkarski studio, dramsku skupinu, plesni studio, art tečaj i sl. Za vrijeme određenih manifestacija (npr. “Igra kolo”) navedene grupe dobivaju specifičan zadatak ili bolje rečeno manifestaciju “Igra kolo” kao lajtmotiv pri čemu onda oni moraju napraviti nešto što obilježava samu manifestaciju. Na taj način se djeci i mladima, koji su izabrali moderne aktivnosti, približava folklor te ih se

uključuje da na jedan kreativan i inovativan način obilježe Smotru izvornog folklor Karlovačke županije “Igra kolo”.

Jedan od primjera kratki je video koji je složio Kino klub Ogulin gdje su u nekoliko minuta prikazali i saželi cijelu 27. Smotru¹⁶ ili izložba “Igra boja” u suradnji ULAK Karlovac i LD Frankopan gdje su prikazani tradicijski motivi (Slika 27). Na ovaj način Pučko otvoreno učilište Ogulin radi na populariziranju tradicijske baštine, približavanju baštine djeci i mladima. Ovim primjerima se tradicijska baština na suvremen način rekreira te pronalazi svoje mjesto kod mlađih generacija i popularnih aktivnosti.

Slika 27: Izložba nastala u suradnji ULAK Karlovac i LD Frankopan tijekom 26. Smotre izvornog folklor Karlovačke županije “Igra kolo”. 2022. godina. Fotograf nepoznat. Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

U praksama Pučkog otvorenog učilišta Ogulin naglasak je stavljen i na mlade generacije, pri čemu se naglašava važnost privlačenja mladih kao dionika u predstavljanju tradicijske i ruralne baštine na sceni. Iako kulturno-umjetnička društva nose ključnu ulogu u približavanju

¹⁶ Link za kratki video od Kino kluba: <https://youtube.com/watch?v=R4K4IWqdJzk&feature=shared>

tradicijske baštine široj javnosti, uključivanje mladih u umjetničko izražavanje, kao i kreiranje inovativnih pristupa u prezentaciji tradicije, ključni su koraci u prenošenju kulturne baštine na buduće generacije. Samim time tradicijskoj baštini osigurava se daljnja prezentacija i reinterpretacija u nadolazećem, točnije budućem vremenu.

5. Selektivnost i izvornost tradicije

Pri prikazivanju načina predstavljanja tradicijske baštine ključna je odrednica smotra izvornog folklora. Samim time što je Smotra "Igra kolo" natjecateljskog karaktera te što je prisutna i prosudbena komisija koja ocjenjuje kulturno-umjetnička društva te prosuđuje jesu li vjerno i autentično prikazali pjesme i plesove svoga kraja, važno je odrediti što zapravo znači pojam izvorno. U ovom poglavlju propitat ću značenje izvornosti, a samim time dotaknuti se izraza selektivne tradicije te načina na koji se određuje, što je to autentično za neko kulturno-umjetničko društvo te što je od odabranog sadržaja atraktivno za pozornicu Smotre. U drugoj polovici 20. stoljeća vidljivo je kako su tradicijska glazba i ples u mnogim europskim zemljama postali dio festivala (Ceribašić 2008:7). Svako kulturno-umjetničko društvo, koje je dio određene manifestacije na kojoj izvodi tradicijske plesove i pjesme, radi na tome da prikaže tradiciju svoga kraja u što reprezentativnijem svjetlu, vodeći se kriterijima izvornosti i autentičnosti. Tradicija, kojom se određena zajednica simbolički predstavlja u današnje vrijeme, je evokacija prošlosti u kojoj društvena zajednica "može naći opravdanje svojega postojanja u sadašnjosti" (Čapo Žmegač 1998:17; prema Kelemen 2008:99). Ogulinska Smotra "Igra kolo" jedan je od primjera gdje se "povijest", i to ona tradicijska i ruralna, postavlja na scenu. Nevena Škrbić Alempijević navodi kako je ta "povijest" zapravo subjektivni prikaz aktera festivala, ona ovisi o "percepcijama svakog pojedinca" (Škrbić Alempijević 2012:186). Rekonstruiranjem povijesti na sceni sam festival postaje "mjesto sjećanja" (Škrbić Alempijević 2012:207). Pozovemo li se na način na koji Pierre Nora definira taj koncept, uviđamo da mjesto sjećanja nije isključivo geografsko mjesto, već su to svi elementi koji čine "naslijeđe sjećanja u nekoj zajednici" (Nora 1996:XVII; prema Škrbić Alempijević 2012:207). Kod izdvajanja kulturnih elemenata kojim će se zajednica predstaviti dolazi do fenomena koji "tvori kulturu selektivne tradicije" koja je poveznica življene i zabilježene kulture (Williams 1973).

Raymond Williams dijeli kulturu na tri dijela. Prva je ona koja je "življena", druga je "zabilježena", a treća je "selektivna tradicija" (1973:66). U procesu selektiranja tradicije

određeni kulturni elementi budu izdvojeni kao reprezentativni za kulturnu zajednicu. Sama selekcija je odraz vremenskog perioda u kojem se selekcija tradicijske kulture odvijala. Iako su određeni kulturni elementi izdvojeni kao reprezentativni za društvenu zajednicu, ne znači da nisu podložni promjenama. Kako se društvene vrijednosti mijenjaju tijekom vremena, selektivnost tradicije ponovno se odvija (Williams 1973:67). Iz primjera osnivanja KUD-a "Sv. Juraj" Zagorje Ogulinsko vidljivo je kako je tekao proces kreiranja pjesama i plesova koji su reprezentativni za Zagorje Ogulinsko. Članovi KUD-a "Sv. Juraj" razgovarali su s najstarijim mještanima Zagorja Ogulinskog. Oni su im pokazivali kako se izvode određeni koraci u plesovima koji su specifični za Zagorje Ogulinsko te kako se izvode pjesme autentične za njihov kraj. No važno je naglasiti da se pojedine pjesme i plesovi izvode učestalije naspram ostalih pjesama i plesova s kojima kulturno-umjetnička društva još raspoložu. Kao članica KUD-a "Sv. Juraj" više puta sam bila prisutna tijekom biranja repertoara s čime će se nastupiti, tj. kod biranja pjesama i plesova koji će biti dovoljno reprezentativni i scenični za određeni nastup. Važna stavka koja se gleda je vrsta nastupa, je li to smotra ili je nastup koji obilježava neko slavlje i sl. Tijekom biranja pjesama i plesova za Smotru u Ogulinu, pažnja se stavlja na ono što se prijašnjih godina izvodilo kako se ne bi dogodilo da se nekoliko godina za redom nastupa s istim pjesama i plesovima. Pri odabiru reprezentativnih pjesama i plesova za smotru izvornog folklor, čuvari baštine pomno slijede "uvriježenu" strukturu selekcije tradicijske baštine (Ceribašić 2003:261). Promatrajući nastupe kulturno-umjetničkih društava uvidila sam da se uvijek započinje sporijim pjesmama, najčešće bude samo pjevana pjesma s probranim pjevačima gdje se pred kraj pjesme pridružuju ostali članovi kulturno-umjetničkog društva koji nastavljaju izvedbu plesanjem i pjevanjem. Kod odabira *kola* je najčešće da društva započinju sa sporijim *kolom* te kulminacijski završavaju s brzim *kolom* kojeg često prati pljesak publike.

Prema navodima akcijske istraživačice Ljiljane Šimić, festivali mogu osvježiti i povećati vrijednost selektirane kulturne baštine (2011:225). No, to se ne odnosi samo na vrijednost, već i na proces očuvanja tradicijske baštine. Već je nekoliko puta istaknuta uloga mladih u predstavljanju i kreiranju tradicijske baštine. Tako mladi nose iznimnu važnost kao članovi kulturno-umjetničkih društava jer su oni ti koji će naposljetku nastaviti prenositi običaje, pjesme i plesove svoga kraja. Samim time selektirana kulturna baština u određenom trenutku vremena dobiva na vrijednosti jer izvođenjem selektirane kulturne baštine mladi članovi kulturno-umjetničkih društava pamte točno tu baštinu koju su predstavljali na sceni. Ostale

pjesme i plesovi koje su kod osnivanja kulturno-umjetničkog društva spomenute dolaze u rizik od zaborava, što kod reprezentativnih pjesama i plesova za nastupe nije slučaj.

Nevena Škrbić Alempijević je istražujući festival dalmatinskih klapa u Omišu postavila pitanje što zapravo znači predstavljati baštinu. Predstavljanje baštine i identitet usko su povezani, točnije, kako Barbara Kirshenblatt-Gimblett navodi, selekcija određenih kulturnih elemenata koji će biti reprezentativni za društvenu zajednicu su ideološki uvjetovani (Kirshenblatt-Gimblett 1998:65). Izvođenjem izvornog folklora prikazuju se plesovi i pjesme koji su ocijenjeni kao starinski i autentični za određeni kraj (Vitez i Bagur 2008:24). No kako su općenito izvedbe (ne isključivo izvedbe izvornog folklora) ograničene određenim vremenskim okvirom, “nositelji tradicije” često prilagođavaju selektiranu tradiciju vremenu koje im stoji na raspolaganju za izvedbu. To je razlog zašto dolazi do npr. kraćenja broja kitica u scenskom prikazu (Sremac 2008:132). Članovi KUD-a “Sv. Juraj” također zbog vremenske ograničenosti na Smotri ne izvode cjelokupne pjesme te više minuta daju onim pjesmama i plesovima koji su brži i atraktivniji za publiku.

Smotrom se prosuđuje izvornost izvedbe kulturno-umjetničkih društava. U suvremeno doba više nije bilo moguće na smotrama folklora imati nositelje tradicije koji su “proživjeli” izvorne tradicijske pjesme i plesove, već je preuzeta važna komponenta održavanja smotri u 50-im godinama 20. stoljeća gdje su se na smotrama folklora počele izvoditi tradicijske pjesme i plesovi koji su “naučeni i uvježbani”, a ne “proživljeni” kako je bilo 30-ih godina 20. stoljeća, a stručni voditelji i stručnjaci su oni koji usmjeravaju kulturno-umjetnička društva k ispravnom predstavljanju tradicijske baštine (Ceribašić 2003:256-259). Na isti način usmjerava i prosudbena komisija Smotre članove kulturno-umjetničkih društava Karlovačke županije. Kazivačice su navele kako društva iznimno cijene komentare i savjete Komisije, slijede ih i rade na onome gdje ima mjesta za napredak. Zbog toga sama Smotra glasi kao jedna od kvalitetnijih Smotri u Hrvatskoj.

Kulturno-umjetnička društva moraju pjesme i plesove svoga kraja prikazati na izvoran način. Prema Naili Ceribašić izvorno je “ono što je seljačko, starinsko, domaće i čisto, a поближе još i samoniklo, nekrivotvoreno, bez stranih utjecaja, kolektivno, neprofesionalno te hrvatsko” (2003:258). Umjetnička voditeljica KUD-a “Sv. Juraj” Zagorje Ogulinsko, Ružica Salopek, navela je nekoliko značajki na koje se obraća pažnja u prosuđivanju i ocjenjivanju nastupa na Smotri. Kulturno-umjetnička društva moraju izvoditi stare tradicijske pjesme i *kola* svoga kraja. Riječi i koraci se ne smiju mijenjati te pjesme moraju biti izvedene na zavičajnom govoru. Frizura mora biti uredna i lijepo začesljana, narodna nošnja mora biti poravnata te po

onom redu obučena kako su to radili preci čije se vrijeme sada upriličuje. Ništa osim tradicijskog nakita ne smije se nositi. Šminka ne smije biti prejaka pri čemu je glavni detalj crveni ruž na usnama djevojaka. Sve drugo što nije dosljedno pravilima izvornosti, ne smatra se izvornim te je otvoreno potrebi za poboljšanjem.

Vidljivo je da članovi kulturno-umjetničkih društava ozbiljno slijede uvriježena pravila o izvornosti izvedbe. Prosudbena komisija, koja je sastavljena od stručnjaka kao što su etnolozi, etnomuzikolozi i etnokoreolozi, je ta koja vodi kulturno-umjetnička društva k onome što smatraju ispravnim, “starinskim i domaćim”, točnije izvornim izvođenjem pjesama i plesova određenog kraja.

Pravila kojima se procjenjuje izvornost izvedbe igraju ključnu ulogu u procesu selektiranja tradicijske baštine. Ova pravila istovremeno utječu na odabir najatraktivnijih pjesama i *kola* koja će se na što zanimljiviji i zabavniji način predstaviti i približiti publici. Ovakav selektivan pristup omogućava smještanje tradicijske baštine u suvremeno vrijeme, čime se tradicija održava živom i prezentnom u svakodnevnom životu.

6. Zaključak

U Ogulinu se održavaju razna događanja, no ja sam naglasak stavila na Smotru izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” u Ogulinu. Analizom etnografske građe uočila sam kako ova manifestacija predstavlja za Ogulin iznimno vrijednu manifestaciju koja ima pozitivan utjecaj na turizam ogulinskog kraja. Ovo događanje upotpunjuje ponudu grada Ogulina, potiče očuvanje kulturne baštine i gradi slojeviti identitet Ogulina.

Istraživačka pitanja bila su kako se prikazuju i aktualiziraju načini proizvodnje i aktualiziranja izvornog folklora povezanog s ruralnim kontekstom u suvremenosti te kako se predstavlja, redefinira i aktualizira tradicijska baština u urbanom kontekstu te što čini izvedbe kulturno-umjetničkih društava izvornima. Organizacijski odbor nastoji privući što veći broj posjetitelja raznim strategijama kako bi posjećenost Smotre bila što bolja. To postižu tako da naglasak usmjeravaju na tri ključne odrednice prostora (javni prostor, izvedbu i afekt), koje imaju značajan utjecaj na manifestaciju. Javni prostor ključna je komponenta Smotre izvornog folklora Karlovačke županije jer se manifestacija odvija na otvorenom prostoru grada Ogulina. Ova odrednica omogućava da se Smotra integrira u svakodnevni život grada, čime postaje integralni dio gradskog identiteta. Organizatori pažljivo planiraju i koriste različite lokacije u gradu kako bi privukli što veću publiku i ostvarili raznolikost programa

tijekom kojeg je sveprisutna izvedba. Sudionici manifestacije izvode tradicijske plesove, pjesme i običaje. Izvedba se ne odvija samo na pozornici, već se širi i na javne prostore, uključujući ulice, trgove i parkove grada. Ovaj kontrast između ruralnih elemenata kulture i urbanog okruženja stvara dinamiku koja privlači publiku različitih profila. Publika dolazi s različitim predodžbama i očekivanjima, a njihova emocionalna reakcija na izvedbe i atmosferu manifestacije čini ju važnim dijelom iskustva. Upravo pozitivan afekt publike, poput entuzijazma i oduševljenja, doprinosi popularnosti Smotre i čini je atraktivnom za sudjelovanje i ponovni posjet. U konačnici, ove tri odrednice prostora zajedno doprinose raznovrsnom, dinamičnom i emotivnom iskustvu koje Smotra izvornog folklora Karlovačke županije pruža publici.

Glavni dio ovog istraživanja bili su načini na koje se predstavlja i čuva tradicijska baština održavanjem Smotre u Ogulinu. Manifestacija "Igra kolo", koja prikazuje izvorni folklorni izričaj Karlovačke županije, predstavlja iznimno bogato obojan primjer događanja koji ima pozitivan utjecaj na različite aspekte grada Ogulina. Ova manifestacija naglasak stavlja na riječ "izvorno". Članovi kulturno-umjetničkih društava ozbiljno poštuju smjernice koje promiču vjernost izvornom izvođenju njihovih pjesama i plesova, što je vidljivo i u izvješćima prosudbene komisije. Grupa stručnjaka, koja uključuje etnologe, etnomuzikologe i etnokoreologe, ima značajnu ulogu u usmjeravanju društava prema točnom i tradicionalnom izvođenju kulturne baštine njihovog područja. Ova pravila koja potiču izvornost izvedbe također utječu na odabir određenih elemenata tradicije, ističući najatraktivnije pjesme i plesove kako bi se tradicijsko nasljeđe približilo publici na privlačan i uzbudljiv način.

Kroz sva poglavlja prikazani su i analizirani načini na koje se tradicijska baština predstavlja, čuva, ali i stvara. Gradovi ne organiziraju događanja isključivo zbog samih događanja. Razvoj sadržaja događanja ima namjeru unaprijediti grad, čineći ga boljim mjestom za život, pravednijim i kreativnijim (Richards i Palmer 2010:153). Smotra izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo" odličan je primjer gdje se manifestacijom kao takvom pozitivno pridonosi u različitim sferama gradu Ogulinu. Ona služi kao uspješan primjer festivala koji obogaćuje gradski program i pozitivno utječe na atraktivnost i popularnost grada. Ovom manifestacijom, tradicijska baština postaje pristupačnija i manje nepoznata javnosti. Tijekom dvadeset i sedam godina održavanja Smotre, tradicijska baština postaje sveprisutna raznolikim pristupima. Održavanjem koncerata, reviji narodnih nošnji, izložbi, edukativnih radionica, ali i ulaganjem u vizuale te transformiranjem prostora u nešto nesvakidašnje približava se tradicijska baština publici. Na indirektan, ali zabavan i atraktivan način organizatori nastoje dati do znanja koliku značajnost nosi tradicijska baština na

lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Suradnjom s različitim organizacijama u Ogulinu pokušava se manifestaciju učiniti atraktivnom i pristupačnom za sve dionike. Program Smotre je prilagođavan i mijenjan tijekom godina, što je utjecalo na korištenje prostora tijekom samog događanja, ali i privlačenje publike. Tijekom dvadeset i sedam godina održavanja Smotre naglasak se počeo stavljeti na mlade i djecu, budući da su oni ti koji će prenositi tradicijsku baštinu na buduće generacije. Osim folklorno-edukativnih radionica, s kojima se pokušao proširiti interes za folklor, vidljivo je kako su organizatori krenuli još jedan korak dalje, samim time što su pokušali popularizirati tradicijsku baštinu. To su postigli uvođenjem tematike “Igra kolo” u trenutno popularne grupe Pučkog otvorenog učilišta Ogulin kao što su robotika, kino klub, lutkarski klub, likovni klub i sl. Na taj način se kroz suvremene aktivnosti folklor i tradicijska baština približavaju djeci i mladima, populariziraju te predstavljaju na nov način.

Predstavljanjem tradicijske baštine vidljivo je da tradicijska i ruralna baština nisu statične, već se kontinuirano prilagođavaju urbanim okolinama. Ovaj dinamičan odnos omogućuje tradiciji da ostane živa i relevantna u suvremenom svijetu, dok istovremeno obogaćuje urbani pejzaž novim kulturnim slojevima. Postavljanjem tradicijskih predmeta, narodnim nošnjama kulturno-umjetničkih društava, njihovih nastupima i izložbama, ono ruralno se ostvaruje u urbanom te na taj način grad Ogulin postaje nešto nesvakidašnje s daškom tradicije koja nije svakodnevno prisutna. Smotra je također i u ovom slučaju odličan primjer gdje tradicijsku baštinu ne pokušavaju približiti samo publici sadržajem i programom Smotre, već i društvenim medijima gdje fizičke granice ne postoje.

Iako je ovim istraživanjem obuhvaćen organizacijski aspekt Smotre, postoje brojne perspektive koje bi mogle poslužiti kao temelj za daljnje istraživanje. Prvo, može se dublje istražiti aspekt ritualnosti Smotre izvornog folklor Karlovačke županije “Igra kolo”. Taj dio bi uključio analizu ritualnih elemenata prisutnih u samoj strukturi manifestacije, kao i proučavanje praksi kulturno-umjetnička društva, koje primjenjuju tijekom izvedbi. Nadalje, istraživanje bi se moglo proširiti na stavove i percepciju stanovništva Ogulina prema Smotri izvornog folklor. Razumijevanje kako lokalno stanovništvo doživljava ovu manifestaciju može pružiti dragocjen uvid u njezinu važnost i utjecaj na lokalnu zajednicu. Osim toga, istraživanje bi moglo uključiti analizu strategija koje se koriste kako bi se privukli turisti u Ogulin tijekom Smotre. Ovo uključuje proučavanje marketinških pristupa, promocije i događaja usmjerenih na privlačenje posjetitelja. Razumijevanje kako Smotra djeluje kao alat za turističku privlačnost može biti korisno za razvoj lokalnog turizma i održivog razvoja. Sve

ove teme nude bogate mogućnosti za daljnje istraživanje i pružaju dublji uvid u kompleksnost i značaj Smotre izvornog folklora u Ogulinu te njezin utjecaj na lokalnu i širu zajednicu.

Unatoč raznim izazovima i potrebama s kojima se susreće Smotra, koji bi mogli biti tema daljnjih istraživanja, Smotra izvornog folklora Karlovačke županije “Igra kolo” primjer je manifestacije koja jedan mali grad privremeno vraća u prošlost te istim putem šalje značajnu poruku o potrebama očuvanja tradicijske baštine. Vizualni elementi i nastupi kulturno-umjetničkih društava u narodnim nošnjama čine grad Ogulin u ta tri dana drukčijim i posebnim, unoseći prisustvo tradicije i tradicijskih zvukova koji nisu dio urbane svakodnevice.

7. Popis literature i izvora

Arhiv KUD-a "Sv. Juraj" Zagorje Ogulinsko.

Arhiv Pučkog otvorenog učilišta Ogulin.

BARRERA-FERNÁNDEZ, Daniel i Marco HERNÁNDEZ-ESCAMPA. 2017. "Events and placemaking: the case of the Festival Internacional Cervantino in Guanajuato, Mexico". *International Journal of Event and Festival Management* 8/1: 24-38.

Bilten *Jubilarna 20. Smotra izvornog folklora Karlovačke županije; Igra kolo 2016*. https://ogulin-uciliste.hr/2016-3/#dfliip-df_4559 (Posljednji pristup: 18.09.2023.)

Broj stanovnika u Ogulinu prema popisu stanovništva iz 2021. godine. Preuzeto s: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (Posljednji pristup: 27.09.2023.)

CERIBAŠIĆ, Naila. 2003. *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće. Povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.

CERIBAŠIĆ, Naila. 2008. "Festivalski okviri folklornih tradicija: Primjer *Međunardone smotre folklora*". U *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*, ur. Aleksandra Muraj, Zorica Vitez. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatsko etnološko društvo, 7-20.

CERIBAŠIĆ, Naila. 2008. "Folklor i folklorizam". U *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*, ur. Aleksandra Muraj, Zorica Vitez. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatsko etnološko društvo, 259-270.

ČAPO ŽMEGAČ, Jasna. 1998. "Elementi hrvatske seljačke kulture u prostoru i vremenu". U *Etnografija. Svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, ur. Jasna Čapo Žmegač, Aleksandra Muraj, Zorica Vitez, Jadranka Grbić, Vitomir Belaj. Zagreb: Matica hrvatska, 9-22.

ELKADI, Hisham. 2011. „Festivals as a tool to integrate cultural identities in the city of Belfast“. U *Every day's a festival!: diversity on show*, ur. Susanne Küchler, Laszlo Kürti, Hisham Elkadi. Wantage, Oxford: Sean Kingston Publishing, 145-168.

GIORGI, Liana. 2011. "Between tradition, vision and imagination: The public sphere of literature festivals". U *Festivals and the Cultural Public Sphere*, ur. Liana Giorgi, Monica Sassatelli, Gerard Delanty. London - New York: Routledge, 29-44.

GOFFMAN, Ervin. 2000. *Kako se predstavljamo u svakodnevnom životu*. Beograd: Čigoja štampa.

GULIN ZRNIĆ, Valentina i Nevena ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ. 2019. *Grad kao susret. Etnografije zagrebačkih trgova*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo – Institut za etnologiju i folkloristiku.

KELEMEN, Petra. 2008. “Propitivanje pojma ‘selektivne tradicije’ na primjeru udruge ‘Čuvarice ognjišta Krasno’”. U *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*, ur. Aleksandra Muraj, Zorica Vitez. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatsko etnološko društvo, 99-110.

KELEMEN, Petra i Nevena ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ. 2012. *Grad kakav bi trebao biti. Etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

KIRSHENBLATT-GIMBLETT, Barbara. 1998. “Objects of Ethnography”. U *Destination culture: tourism, museums and heritage*, ur. Barbara Kirshenblatt-Gimblett. Los Angeles - London: University of California Press, 17-78.

Kratki video od Kino kluba. <https://youtube.com/watch?v=R4K4IWqdJzk&feature=shared> (Posljednji pristup: 18.09.2023.)

KÜCHLER, Susanne et al. 2011. „Festivals: an introduction“. U *Every day's a festival!: diversity on show*, ur. Susanne Küchler, Laszlo Kürti, Hisham Elkadi. Wantage, Oxford: Sean Kingston Publishing, 1-18.

KÜRTI, Laszlo. 2011. „The politics of festivals: fantasies and feasts in Hungary“. U *Every day's a festival!: diversity on show*, ur. Susanne Küchler, Laszlo Kürti, Hisham Elkadi. Wantage, Oxford: Sean Kingston Publishing, 53-82.

LOW, Setha M. i Denise LAWRENCE-ZUNIGA. 2003. “Locating Culture”. U *The anthropology of space and place; locating culture*, ur. Setha M. Low, Denise Lawrence-Zuniga. Oxford: Blackwell Publishing, 1-48.

LUKETIĆ DELIJA, Nikolina. 2018. *Tradicijsko ruho ogulinskog kraja*. Ogulin: Kulturno-umjetničko društvo “Klek”.

Objava Radio Ogulina. Kvadratić koji simbolizira manifestaciju “Igra kolo” na kutiji “Domaćice”. 2022.

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0inhuNUEmo9QWuC4x8SptzkD6FGHbE

[4zJYrtQsUfNSYLofBsUvPbHeeeDXBx2T7CPl&id=1440176892944525](https://www.researchgate.net/publication/374445254) (Posljednji pristup: 18.09.2023.)

POTKONJAK, Sanja. 2014. *Teren za etnologe početnike*. Zagreb: HED biblioteka i FFpress.

POTKONJAK, Sanja et al. 2006. "Festivali i kulturni turizam – tradicija u suvremenosti". U *Festivali čipke i kulturni turizam*, ur. Tihana Petrović Leš. Lepoglava: Turistička zajednica Grada Lepoglave – Grad Lepoglava, 21–50.

Preporuke za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 tijekom održavanja amaterskih kulturno-umjetničkih izvedbi, kulturnih programa i manifestacija. [https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Web/Preporuke%20COVID-19//Preporuke%20za%20sprje%20C4%8Davanje%20zaraze%20bole%20C5%A1%20C4%87u%20COVID-19%20tijekom%20odr%20C5%BEavanja%20amaterskih%20kulturno-umjetni%20C4%8Dkih%20izvedbi.%20kulturnih%20programa%20i%20manifestacija%20\(8.%20lipnja%202020.\).pdf](https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Web/Preporuke%20COVID-19//Preporuke%20za%20sprje%20C4%8Davanje%20zaraze%20bole%20C5%A1%20C4%87u%20COVID-19%20tijekom%20odr%20C5%BEavanja%20amaterskih%20kulturno-umjetni%20C4%8Dkih%20izvedbi.%20kulturnih%20programa%20i%20manifestacija%20(8.%20lipnja%202020.).pdf)

(Posljednji pristup: 18.09.2023.)

RICHARDS, Greg i Robert PALMER. 2010. *Eventful cities: cultural management and urban revitalisation*. Amsterdam - London: Butterworth-Heinemann.

SIMIC, Ljiljana. 2011. „Art flow - art nexus: contemporary forms of autonomous emerging festivals“. U *Every day's a festival!: diversity on show*, ur. Susanne Küchler, Laszlo Kürti, Hisham Elkadi. Wantage, Oxford: Sean Kingston Publishing, 223-244.

SREMAC, Stjepan. 2008. "Folklorni amaterizam u Hrvatskoj 2006. godine: Stanje i potrebe". U *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*, ur. Aleksandra Muraj, Zorica Vitez. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatsko etnološko društvo, 131-144.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. 2016. "Etnološki i kulturnoantropološki pogled na stvaranje grada umjetničkim izvedbama". U *Mjesto izvedbe i stvaranje grada*, ur. Valentina Gulin Zrnić, Nevena Škrbić Alempijević, Josip Zanki. Zagreb: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika – Institut za etnologiju i folkloristiku, 19-30.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena et al. 2016. *Misliti etnografski; Kvalitativni pristupi i metode u etnologiji i kulturnoj antropologiji*. Zagreb: HED biblioteka i FFpress.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena i Tihana RUBIĆ. 2014. "Subotička dužijanica: tvorba tradicije, izvedba sjećanja". U *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu*, ur. Milana

Černelić, Jadranka Grbić Jakopović, Marijeta Rajković Iveta, Tihana Rubić, Matija Dronjić, Mihovil Gotal. Zagreb: FF press, 495-515.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. 2012. "Festivali i sjećanje; Studija slučaja: Ogulinski festival bajke". U *Grad kakav bi trebao biti. Etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale*, ur. Petar Bujas. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 185-270.

VITEZ, Zorica i Vido BAGUR. 2008. "Zagrebačka *Međunardona smotra folklor*a: Izazovi i dvojbe". U *Predstavlanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*, ur. Aleksandra Muraj, Zorica Vitez. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatsko etnološko društvo, 21-32.

ZEBEC, Tvrtko. 2008. "Izazovi primjenjene folkloristike i etnologije". U *Predstavlanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*, ur. Aleksandra Muraj, Zorica Vitez. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatsko etnološko društvo, 271-286.

WILLIAMS, Raymond. 1973. "The analysis of culture". U *The Long Revolution*, ur. Raymond Williams. Harmondsworth - Ringwood: Penguin Books, 57-88.

8. Sažetak

Tradicijska baština i grad – primjer ogulinske Smotre izvornog folklora "Igra kolo"

Diplomski rad usmjerava se na predstavljanje i redefiniranje tradicijske baštine u okviru Smotre izvornog folklora Karlovačke županije, poznate kao "Igra kolo", koja se održava u Ogulinu od 1996. godine. Glavni cilj rada analizirati je načine stvaranja i aktualizacije izvornog folklora povezanog s ruralnim kontekstom u suvremenosti, i to u urbanom prostoru. Analiza polazi od teorijskih postavki antropologije festivala, antropologije mjesta i prostora, urbane antropologije te etnoloških i kulturnoantropoloških studija predstavljanja. Provođenjem istraživanja obuhvaćene su naracije, sjećanja, iskustva i prakse organizatora, izvođača i publike navedene Smotre pomoću kojih je dobiven uvid u načine na koje se tradicijska baština predstavljala, redefinirala i aktualizirala u urbanom prostoru tijekom 27 godina održavanja. Etnografska građa prikupljena je polustrukturiranim intervjuima, autoetnografijom, promatranjem sa sudjelovanjem i analizom audio-vizualnog materijala te je poslužila kod propitivanja izvornosti izvedbi te selektivne tradicije kod kulturno-umjetničkih društava.

Ključne riječi: festival, Smotra izvornog folklora Karlovačke županije "Igra kolo" u Ogulinu, tradicijska baština, grad

9. Summary

Traditional Heritage and the City - the Ogulin Folklore Festival "Igra kolo" Case Study

The master's thesis focuses on presenting and redefining traditional heritage within the framework of the Folklore Festival of Karlovac County, entitled as "Igra kolo" (Play a Wheeldance), which has been held in Ogulin since 1996. The main objective of the thesis is to analyze the ways in which traditional folklore, associated with the rural context, is created and made relevant in contemporary urban space. The analysis is based on theoretical concepts from the anthropology of festivals, anthropology of place and space, urban anthropology, as well as ethnological and cultural anthropological performance studies. The research encompasses narratives, memories, experiences, and practices of the organizers, performers, and the audience of the mentioned festival, providing insights into how traditional heritage has been presented, redefined, and made relevant in the urban space over the course of 27 years. Ethnographic data were collected through semi-structured interviews, autoethnography, participant observation, and analysis of audio-visual materials, contributing to the discussion of the authenticity of performances and the selective tradition within folklore associations.

Keywords: Festival, the Folklore Festival of Karlovac County "Igra kolo" in Ogulin, traditional heritage, city